

Monika Komaniecka-Lyp

ORCID: 0000-0002-1645-2939
(Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie)

ZASÓB KARTOTECZNY BIURA EWIDENCJI OPERACYJNEJ / BIURA „C” MSW W LATACH 1957–1990 I OBECNIE

CARD INDEX HOLDINGS OF THE OPERATIONAL RECORDS
OFFICE / BUREAU “C” FROM 1957–1990 AND CURRENTLY

STRESZCZENIE

Kartoteki Biura „C” miały duże znaczenie dla sprawnie funkcjonującego systemu ewidencji osobowo-rzeczowej Służby Bezpieczeństwa. W artykule została omówiona praca wydziałów I i III Biura „C”, odpowiedzialnych za prowadzenie kartotek alfabetycznych, zagadnieniowej, statystycznych oraz tematycznych. Porównanie normatywów dotyczących kartotek i sprawozdań Biura „C” pozwoliło na skonfrontowanie teorii z praktyką funkcjonowania zasobów kartotecznych SB. Dzięki temu udało się wysnuć kilka hipotez badawczych, które zostały poddane weryfikacji. Zasygnalizowano również kwestię informatyzacji zbiorów kartotecznych i stworzenie Zintegrowanego Systemu Kartotek Operacyjnych. Uzupełnieniem obrazu jest przedstawienie – w formie tabelarycznej – stanu zachowania kartotek SB znajdujących się w Instytucie Pamięci Narodowej. Podstawą źródłową opracowania są normatywy i dokumentacja Biura „C”, głównie sprawozdania i informacje o stanie ewidencji kartotecznej. Zagadnienie wymaga pogłębionych badań nad funkcjonowaniem kartotek w końcówce lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Wciąż nie dysponujemy bowiem informacjami o okolicznościach powstania kartotek (m.in. kartoteki ogólnoinformacyjnej odtworzeniowej MSW) oraz o ich dziesięcioletnim okresie „pobytu” w Urzędzie Ochrony Państwa.

Słowa kluczowe: Biuro „C” MSW, kartoteka ogólnoinformacyjna, kartoteka zagadnieniowa, kartoteki SB, kartoteki statystyczne, ZSKO, zasób ewidencyjny IPN.

ABSTRACT

The Bureau “C” index card files were of great importance for the efficient functioning of the Security Service’s personal and material records system. This article discusses the work of Divisions I and III of Bureau “C,” which were responsible for maintaining alphabetical, issue-based, statistical, and topical files. A comparison of the norms concerning the card indexes and reports of Bureau “C” allowed for a confrontation of theory with the practical functioning of the Security

Service's file holdings. This made it possible to formulate several research hypotheses, which were then tested. The issue of the computerisation of card index collections and the creation of the Integrated Operational Card Index System (Zintegrowany System Kartotek Operacyjnych, ZSKO) was also raised. The picture is supplemented by a presentation (in the form of a table) regarding the state of preservation of the SB's card indexes held at the Institute of National Remembrance. The primary sources for this study are the regulations and documentation of Bureau "C"; these are mainly reports and information on the state of the card index records. The issue requires in-depth research into the functioning of the card indexes in the late 1980s and early 1990s. We still lack information on the circumstances surrounding the creation of the card indexes (including MSW's general information reconstruction card index) and on their ten-year "stay" at the Office for State Protection.

Keywords: MSW Bureau "C," general information card index, issue-based card index, SB card index, statistical card index, Integrated Operational Records System (Zintegrowany System Kartotek Operacyjnych, ZSKO), IPN record holdings.

Kartoteki Biura Ewidencji Operacyjnej / Biura „C” MSW w latach 1957–1990 stanowiły główną część ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa. Innymi słowami „spełniały rolę źródła bezpośredniej informacji o osobach i odsyłaacza do materiałów archiwalnych”¹.

Tematem niniejszego opracowania jest sposób funkcjonowania kartotek operacyjnych Biura Ewidencji Operacyjnej / Biura „C” MSW. W artykule omówiono strukturę Biura „C” i normatywy, na podstawie których funkcjonowały kartoteki, oraz przedstawiono pracę wydziałów I i III Biura „C”, odpowiedzialnych za prowadzenie kartotek. Świadomie pominięto aspekty funkcjonowania pozostałych komórek Biura „C”, ponieważ przedmiotem artykułu nie są kartoteki MO, lecz tylko SB. W tekście postawiono kilka pytań badawczych: jakie rodzaje kartotek wynikają z normatywów? Jakie było miejsce kartotek w pionie ewidencyjno-archiwalnym MSW? Jak wyglądało funkcjonowanie kartotek w Biurze „C”? Jak informatyzowano kartoteki? Czy obecny układ kartotek odzwierciedla układ pierwotny (historyczny)?

Podstawą źródłową opracowania są normatywy i dokumentacja Biura „C”, głównie sprawozdania i informacje o stanie ewidencji kartotecznej. Zagadnienie ewidencji operacyjnej SB, w tym kartoteki, były przedmiotem zainteresowania historyków z Instytutu Pamięci Narodowej. Niejako podsumowaniem ich badań była edycja normatywów przygotowana w 2017 r.²

¹ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Delegatura w Bydgoszczy (dalej: AIPN By), 077/1090, t. 5, Konspekt o pracy kartoteki ogólnoinformacyjnej Służby Bezpieczeństwa MSW, Warszawa 1958, k. 233.

² J. Bednarek, *Stan badań aktoznawczych dotyczących zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Naukowy charakter pracy archiwisty*, red. A. Żeglińska, M. Żuławnik, Warszawa 2024, s. 77–91 (seria „Symposia Archivistica”, t. 8); P. Drzymała, *Zarys struktury ewidencji ogólnoinformacyjnej Sekcji II Wydziału „C” KW MO/WUSW w Poznaniu* [w:] *Z archiwum Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu. Studia nad zasobem*, red. R. Kościński, R. Leśkiewicz, Warszawa – Poznań 2008, s. 89–104 (seria „Studia i materiały”, t. 13); P. Drzymała, *Charakterystyka kartoteki zagadnieniowej na podstawie materiałów Wydziału „C” KW MO w Poznaniu*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2006, nr 1, s. 9–40; W. Fedorowicz, *Charakterystyka Wydziału „C” KW MO w Białymstoku oraz próba określenia stanu zachowania akt i kartotek* [w:] *Z archiwum IPN*, t. 1, red. B. Gronek, Warszawa 2005, s. 25–34; B. Jajtuszyk, *Pomoce ewidencyjne do materiałów archiwalnych Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów* [w:] *Z archiwum...*, t. 1, s. 13–16; M. Komaniecka, *Organizacja i funkcjonowanie kartotek ogólnoinformacyjnej i zagadnieniowej*

Struktura Biura Ewidencji Operacyjnej / Biura „C” MSW

Od początku istnienia resortu bezpieczeństwa tworzony był zasób kartoteczny „przeciwników” systemu oraz sieci „współpracowników”. W latach 1945–1954 kartoteki znajdowały się w gestii Departamentu II Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego.

W Komitecie do spraw Bezpieczeństwa Publicznego (grudzień 1954 – listopad 1956) ewidencją operacyjną zajmował się jego Departament X. Należały do niego następujące komórki: Wydział I, Wydział II (archiwum operacyjne), Dział Kartotek, Drukarnia, Dział Sprawozdawczo-Statystyczny, Sekcja Wojskowa, Sekretariat Ogólny. Prowadzeniem kartotek zajmowały się Wydział I (kartoteki sieci agenturalnej alfabetyczna i statystyczna, kartoteka statystyczna spraw) i Dział Kartotek (Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna)³.

Na mocy zarządzenia ministra spraw wewnętrznych nr 00238/56 z 29 listopada 1956 r., a więc już po rozwiązaniu KdsBP w tym roku, powstało Biuro Ewidencji Operacyjnej i Centralne Archiwum MSW, które przejęły kompetencje swoich poprzedników⁴. Według etatu nr 06/1 z grudnia 1956 r. BEO liczyło 140 etatów i znajdowały się w nim następujące komórki: Kierownictwo, Dział Ewidencji Specjalnej, Wydział I, Wydział II, Sekretariat Ogólny⁵. 1 listopada 1957 r. powstał Wydział IV zajmujący się opiniowaniem osób ubiegających się o wyjazd za granicę. Zgodnie z zarządzeniem nr 04/60 z 2 stycznia 1960 r. BEO odtąd nosiło nazwę Biuro „C”⁶. W lipcu 1964 r. składało się z kierownictwa i pięciu wydziałów: I – ewidencja osób będących w czynnym zainteresowaniu operacyjnym, II – składnica akt i materiałów operacyjnych, III – ewidencja elementów podejrzanego, IV – ewidencja niepożądanych wyjazdów za granicę, V – ogólny⁷.

aparatu bezpieczeństwa [w:] Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze, red. F. Musiał, Kraków 2006, s. 231–262; L. Postołowicz, *Kartoteka ogólnoinformacyjna Służby Bezpieczeństwa [w:] Z archiwum...*, t. 1, s. 17–20; K. Ostrowska, M. Żuławnik, *Niszczenie kartotek Biura „C” MSW w latach 1989–1990*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2011, t. 4, s. 235–250; J. Piłat, *Zarys struktury ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w zasobie Oddziału IPN w Lublinie*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2016, t. 6, s. 101–134; eadem, *Zasady prowadzenia, funkcjonowanie oraz rola ewidencji operacyjnej SB z uwzględnieniem przydatności zachowanych materiałów ewidencyjnych w bieżącej pracy Instytutu Pamięci Narodowej [w:] W kręgu „teczek”. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Toruń 2007, s. 149–166; K. Tyłski, *Zasady funkcjonowania ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2013, t. 6, s. 77–99; A. Zieliński, *Przykłady dokumentacji wytworzonej przez pion ewidencji operacyjnej SB w latach 1972–1990 i jej wykorzystanie do badań naukowych*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2010, t. 3, s. 147–168; *Ewidencja operacyjna i archiwum organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990. Zbiór normatywów*, red. i oprac. M. Komaniecka-Lyp, Kraków 2017.

³ M. Komaniecka-Lyp, *Ewidencja operacyjna i archiwum – uwagi wstępne [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 36–38; A. Zieliński, *Utworzenie Departamentu X Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego [w:] Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2012, s. 153–198.

⁴ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (dalej: AIPN), 01225/944, cz. 1, Zarządzenie nr 00238/56 Ministra Spraw Wewnętrznych z 29 XI 1956 r. w sprawie tymczasowych zmian w strukturze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i terenowych organów MO, k. 127.

⁵ AIPN, 1595/50, Etat nr 06/1 Biura Ewidencji Operacyjnej MSW zatwierdzony rozkazem organizacyjnym nr 06/org. z 12 XII 1956 r., k. 1–5.

⁶ AIPN, 01258/12, Zarządzenie nr 04/60 Ministra Spraw Wewnętrznych z 2 I 1960 r. w sprawie zmiany nazwy „Biuro Ewidencji Operacyjnej” w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i wydziałów ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa KW MO, k. 46.

⁷ AIPN, 01225/463, Zarządzenie nr 0089/64 Ministra Spraw Wewnętrznych z 2 VII 1964 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Biura „C” MSW, k. 15–18.

Biuro „C” należało do jednostek techniczno-operacyjnych i realizowało zadania zarówno dla SB, jak i MO⁸.

Zarządzeniem nr 098/org. z 1 października 1965 r. Centralne Archiwum połączono z Biurem „C” (pod wspólną nazwą Biura „C”⁹), co w praktyce oznaczało powstanie dwóch nowych wydziałów (IV i V). Pod koniec 1965 r. Biuro „C” obejmowało Kierownictwo i sześć wydziałów: Wydział I zajmował się rejestracją i ewidencją czynnych zainteresowań SB oraz koordynacją operacyjnych zainteresowań między jednostkami, Wydział II miał pieczęć nad archiwum dokumentacji operacyjnej SB MSW i Komendy Głównej MO, Wydział III prowadził Centralną Kartotekę Ogólnoinformacyjną i Centralny Skorowidz Tematyczny, Wydział IV stanowił archiwum dokumentacji administracyjnej MSW, Wydział V przechowywał materiały archiwalne z lat 1918–1945 (zlikwidowany w kwietniu 1968 r.), Wydział VI odpowiadał za prowadzenie kancelarii i drukarni dokumentacji tajnej oraz zaopatrzenie¹⁰. Oficjalnie Biuro „C” MSW występowało jako Centralne Archiwum¹¹.

W czerwcu 1967 r., ze względu na przejęcie części zadań z KG MO, zmieniono obowiązki Wydziału VI, który zajmował się odtąd ewidencją i publikowaniem informacji o poszukiwaniu przestępców, rejestrem rzeczy skradzionych i odpowiadał na zapytania do Centralnego Biura Adresowego MSW, oraz utworzono Wydział VII, prowadzący Centralne Biuro Adresowe i Centralną Kartotekę Kryminalną¹². Kolejny etat z lipca 1967 r. ustalał dwie grupy (do Zleceń Specjalnych oraz Analiz i Informacji) i wydziały I–IV, VI–VIII¹³. W połowie czerwca 1977 r. powstał Wydział V, który odpowiadał za kartotekę Połączonego Systemu Ewidencji Danych o Przeciwniku (PSED)¹⁴.

Od 28 XI 1956 r. do 17 XII 1979 r. dyrektorem BEO / Biura „C” był płk Jan Zabawski¹⁵. W tym okresie doszło do połączenia pionów ewidencji operacyjnej i archiwum w Biuro „C” MSW. Nastąpił wówczas rozwój strukturalny biura oraz zwiększył

⁸ S. Hermański, A. Jusupović, T. Wróblewski, *Percepcja „bezpieki” w resorcie spraw wewnętrznych* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013, s. 44–45.

⁹ *Ludzie Bezpieki w walce z Narodem i Kościołem. Służba Bezpieczeństwa w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1944–1978*, oprac. M. Piotrowski, Lublin 2000, s. 222.

¹⁰ AIPN, 01225/497, Zarządzenie nr 00124/65 Ministra Spraw Wewnętrznych z 30 XI 1965 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Biura „C” MSW, k. 52–56.

¹¹ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie (dalej: AIPN Kr), 0179/1459, A. Fiebig, „Archiwum operacyjne Służby Bezpieczeństwa”, Departament Kadr i Szkolenia MSW, Warszawa 1964, s. 4.

¹² AIPN, 01225/520, Zarządzenie nr 00114/67 Ministra Spraw Wewnętrznych z 30 XI 1967 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Biura „C” MSW, k. 33–37.

¹³ AIPN, 1585/12134, Etat nr 06/28 Biura „C” MSW zatwierdzony rozkazem organizacyjnym nr 899/org. z 8 VII 1967 r., ważny z dniem 1 IV 1967 r., k. 1.

¹⁴ 1978 marzec 21, Warszawa – Zarządzenie nr 0011/78 ministra spraw wewnętrznych w sprawie powołania Połączonego Systemu Ewidencji Danych o Przeciwniku. Instrukcja dyrektora Biura „C” MSW w sprawie zasad i trybu rejestracji oraz sprawdzania i udzielania informacji w Połączonym Systemie Ewidencji Danych o Przeciwniku (załącznik) [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 599–605.

¹⁵ Jan Zabawski (ur. 6 VI 1910 r. w Jeremiczach, zm. 9 II 1988 r. w Warszawie) – w resorcie bezpieczeństwa od 1 VI 1946 r. jako zastępca naczelnika Wydziału ds. Funkcjonariuszy MBP. Od 1 II 1948 r. zastępca szefa, a od 15 IV 1948 r. szef WUBP we Wrocławiu. 15 III 1951 r. przekazany do dyspozycji dyrektora Kadr MBP. Od 1 IX 1951 r. starszy inspektor Inspektoratu Ministra BP, od 1 XI 1951 r. dyrektor Departamentu Komunikacji MBP. Od 1 I 1955 r. dyrektor Departamentu V KdsBP. Od 1 VI 1955 r. dyrektor Departamentu X KdsBP, od 28 XI 1956 r. dyrektor Biura Ewidencji Operacyjnej MSW, od 2 I 1960 r. dyrektor Biura „C” MSW. 17 XII 1979 r. przekazany do dyspozycji dyrektora

się zakres jego zadań, m.in. poprzez przejście archiwum KG MO. Zapoczątkowano również proces informatyzacji Biura „C”, czyli automatyzacji kartotek i zbiorów aktowych. Kolejnym dyrektorem Biura „C” został płk Kazimierz Piotrowski, który pełnił tę funkcję do końca jego funkcjonowania (17 grudnia 1979 r. – 31 lipca 1990 r.)¹⁶. Na ten okres przypada przede wszystkim kontynuowanie procesu informatyzacji kartotek oraz niszczenie zasobów kartotecznych i aktowych SB w okresie transformacji ustrojowej (1989–1990).

W kwietniu 1980 r. do Biura „C” włączono Biuro Informatyki, składające się z trzech wydziałów. Nowy etat uwzględniający te zmiany został wprowadzony dopiero niespełna rok później, a nowe wydziały dopisano do etatu¹⁷. Etat nr 06/30 Biura „C” MSW z kwietnia 1981 r. ustalał następującą strukturę biura: Kierownictwo, Grupa do Zleceń Specjalnych, Grupa Analiz i Informacji, wydziały I–VIII, Wydział IX – systemy informatyczne, Wydział X – technologia, Wydział XI – sprzęt komputerowy, Samodzielna Sekcja ds. Ochrony Danych, Sekcja Ogólna. Biuro „C” miało w 1981 r. 644, a w 1982 r. – 652 etaty¹⁸.

Etat wprowadzony rozkazem organizacyjnym nr 081/org. z 14 marca 1983 r. określał liczbę etatów na 664 i ustalał następującą strukturę organizacyjną Biura „C”:

- Kierownictwo;
- Wydział I (ewidencja osobowych źródeł informacji SB i MO, kleru i osób, którym zastrzeżono wyjazdy zagraniczne, kartoteka zagadnieniowa);
- Wydział II (archiwum akt wytworzonych w MSW);
- Wydział III (Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna zawierająca rejestracje osób zgłoszonych przez jednostki SB, MO, WSW, WOP, Zarząd II Sztabu Generalnego);
- Wydział IV (archiwum historyczne: akta z okresu międzywojennego i wojennego, funkcjonariuszy Policji Państwowej i Straży Więziennej oraz akta administracyjne MBP, KdsBP, MSW, KG MO);
- Wydział V (Połączony System Ewidencji Danych o Przeciwniku);
- Wydział VI (ewidencja poszukiwań przestępców, osób podejrzanych i zaginionych na terenie kraju);
- Wydział VII (Centralne Biuro Adresowe i Centralna Kartoteka Kryminalna oraz informatyzowanie tych zbiorów);
- Wydział VIII (ogólny, funkcje administracyjno-gospodarcze, prowadzenie kancelarii i drukarni);

Departamentu Kadr MSW. AIPN, 0218/1839, Akta osobowe Jana Zabawskiego; AIPN, 2174/2167, Akta osobowe Jana Zabawskiego.

¹⁶ Kazimierz Piotrowski (ur. 25 IX 1929 r. w Przedeczcu) – w resorcie bezpieczeństwa od 1948 r. Od 20 I 1950 r. młodszy referent, od 1 V 1952 r. referent, a od 1 X 1952 r. inspektor Wydziału I Departamentu II MBP. Od 1 IV 1955 r. starszy referent, od 1 XI 1955 r. kierownik, a od 1 V 1956 r. starszy oficer sprawozdawczy Działu Statystyczno-Sprawozdawczego Departamentu X KdsBP. Od 28 XI 1956 r. kierownik Działu Ewidencji Specjalnej Biura Ewidencji Operacyjnej. Od 1 I 1957 r. naczelnik Wydziału I Biura Ewidencji Operacyjnej, a następnie Wydziału I Biura „C” MSW. Od 1 VIII 1972 r. zastępca dyrektora, a od 17 XII 1979 r. dyrektor Biura „C” MSW. Zwolniony ze służby 31 VII 1990 r. AIPN, 02042/206, t. 1–2, Akta osobowe Kazimierza Piotrowskiego.

¹⁷ AIPN, 1585/12134, Etat nr 06/29 Biura „C” MSW zatwierdzony rozkazem organizacyjnym nr 022/org. z 6 III 1973 r., ważny z dniem 1 I 1973 r., k. 11.

¹⁸ *Ibidem*, Etat nr 06/30 Biura „C” MSW zatwierdzony zarządzeniem organizacyjnym nr 022/org. z 24 III 1981 r., ważny z dniem 1 XII 1980 r., k. 32–39.

- wydziały IX–XI (informatyzacja, sprzęt komputerowy);
- Wydział XII (ochrona tajemnicy państwowej i służbowej)¹⁹.

Biuro „C” funkcjonowało do momentu likwidacji SB, czyli do końca lipca 1990 r. Część dokumentacji przekazano w 1989 r. do Archiwum Akt Nowych. Z kolei materiały operacyjne, bazy danych i sprzęt (w tym komputerowy) przeniesiono do Urzędu Ochrony Państwa i Komendy Głównej Policji²⁰.

Kartoteki w świetle normatywów i publikacji resortowych

Kartoteki stanowiły główną część ewidencji operacyjnej resortu spraw wewnętrznych (obok dzienników rejestracyjnych, archiwalnych i koordynacyjnych)²¹. Informacje na ich temat uzyskujemy z normatywów dotyczących funkcjonowania kartotek (przede wszystkim ogólnoinformacyjnej) oraz rejestracji spraw, osób i innych danych w ewidencji operacyjnej. Kolejnym źródłem są opracowania pionu ewidencji operacyjnej. Wśród nich można wymienić: konspekt o kartotece ogólnoinformacyjnej z 1958 r.²², konspekt o ewidencji operacyjnej z 1976 r.²³ oraz opracowanie pracownika Biura „C” Włodzimierza Kopczuka o pionie ewidencji i archiwum MSW²⁴.

Wyróżniano cztery rodzaje kartotek: alfabetyczne, statystyczne, tematyczne i zagadnieniową. Kartoteki alfabetyczne układano wg nazwisk i imion – powstały zarówno dla „przeciwników” (kartoteka ogólnoinformacyjna), jak i „współpracowników” (kartoteka osobowych źródeł informacji). Kartoteki tematyczne i zagadnieniowa dawały przekrojowe informacje o poszczególnych grupach i środowiskach pozostających w zainteresowaniu Służby Bezpieczeństwa. Karty do kartoteki zagadnieniowej tworzone głównie na podstawie danych o zamkniętych procedurach operacyjnych, co czyniło ją czymś

¹⁹ AIPN, 1585/11683, Analiza zakresu działania i zadań Biura „C” MSW opracowana przez dyrektora Biura „C” MSW płk. Kazimierza Piotrowskiego, Warszawa, 9 II 1984 r., k. 65. Zob. także: P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990* [w:] *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 3: 1975–1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 35. Opis poszczególnych wydziałów Biura „C” zob. *Słownik pojęć. Inwentarz archiwalny IPN*, <https://inwentarz.ipn.gov.pl/slownik/w>, dostęp 1 XII 2025 r.

²⁰ P. Borysiuk, *Podział zasobu archiwalnego komunistycznego resortu spraw wewnętrznych pomiędzy demokratyczne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Urząd Ochrony Państwa i Policję w okresie 1990–1992. Komunikat z badań* [w:] *„Archiwa – zwierciadła czasu, skarbnice pamięci”. Pamiętnik VIII Powszechnego Zjazdu Archiwistów, Łódź, 7–9 września 2022 r.*, t. 1, red. P. Gut et al., Warszawa 2024, s. 241–260.

²¹ Dziennik rejestracyjny – księga, w której chronologicznie rejestrowano wszelkie „zainteresowania operacyjne” SB – tj. kandydatów na współpracowników, różne kategorie osobowych źródeł informacji, sprawy operacyjne lub „zabezpieczenie operacyjne”. Dziennik archiwalny – księga, w której chronologicznie odnotowywano archiwizację akt; był inwentarzem akt operacyjnych i osobowych, prowadzonym oddzielnie dla każdej kategorii akt operacyjnych i osobowych. Dziennik koordynacyjny – księga, w której chronologicznie rejestrowano udzielenie informacji przez Biuro „C” MSW jednostce SB o osobie sprawdzanej w kartotece ogólnoinformacyjnej, w przypadku gdy pozostawała ona w bieżącym „zainteresowaniu operacyjnym” innej jednostki SB. Zob. *Słownik pojęć. Inwentarz archiwalny IPN*, <https://inwentarz.ipn.gov.pl/slownik/w>, dostęp 1 XII 2025 r.; M. Komaniecka, *Dzienniki korespondencyjne, rejestracyjne, archiwalne i koordynacyjne jako źródło historyczne* [w:] *Wokół teczek bezpieki...*, s. 263–280.

²² AIPN By, 077/1090, t. 5, Konspekt o pracy kartoteki ogólnoinformacyjnej Służby Bezpieczeństwa MSW, Warszawa, 1 XII 1958 r., k. 79–198.

²³ AIPN, 01218/112, Konspekt o ewidencji operacyjnej, Warszawa 1976.

²⁴ AIPN, 0397/458, t. 2, W. Kopczuk, „Historia Biura »C« Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (1944–1984)”, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa 1984, rkps.

w rodzaju skorowidza rzeczowego do zarchiwizowanych akt spraw (wypisywanie kart zagadnieniowych było jednym z etapów archiwizacji akt składanych w pionie „C”). Kartoteki statystyczne zawierały powód rejestracji (bez danych personalnych) i były wykorzystywane – jak sama nazwa wskazuje – głównie do celów statystycznych²⁵. Kartoteki Biura „C” MSW pełniły funkcje: informacyjną, zabezpieczającą, koordynacyjną i statystyczno-analityczną. Kartoteka spełniała funkcję informacyjną, ponieważ stanowiła zbiór wiedzy o osobach i ich działalności. Odbywało się to poprzez skierowanie do niej zapytania o konkretną osobę. Kolejna funkcja (zabezpieczająca) miała na celu częściowe lub całkowite ograniczenie dostępu do informacji. Polegało to na ustaleniu listy jednostek i służb uprawnionych do korzystania z informacji kartotecznych. Najistotniejszą była funkcja koordynacyjna kartoteki, realizowana poprzez udzielanie jednostce informacji drogą pośrednią oraz umożliwienie współdziałania dwóch różnych komórek interesujących się jednocześnie tą samą osobą. Koordynacją określano zespół czynności zmierzających do ustalenia zakresu odpowiedzialności jednostek operacyjnych SB za prowadzenie spraw operacyjnych, względnie werbunek współpracownika. Miała ona na celu uniknięcie zdekonspirowania zainteresowań operacyjnych i podwójnej rejestracji tych samych osób przez różne jednostki operacyjne bezpieki. W obiegu informacji SB była to ważna procedura, która stanowiła nerw pracy operacyjnej²⁶.

Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna SB powstała po aktualizacji kartoteki ogólnoinformacyjnej w Dziale Kartotek KdsBP w latach 1955–1956. Przeprowadzono ją w oparciu o Zarządzenie nr 051/55 z 23 czerwca 1955 r. w sprawie zasad aktualizacji kartotek ogólnoinformacyjnych²⁷. Nakazywało ono wyłączyć i zniszczyć karty sporządzone na jedenaście kategorii osób, karty na kolejne trzy kategorie należało przekazać do archiwum i sporządzić z nich skorowidz archiwalny, materiały na pozostałe trzy przekazać do Centralnego Biura Dowodów Osobistych. Usunięcie z kartotek operacyjnych informacji na temat ludzi, którzy byli traktowani jako „niepewni”, było posunięciem taktycznym. Zbyt duża liczba zapisów obniżała możliwość sprawnego przetwarzania danych na rzecz jednostek operacyjnych i powodowała, że „każdy był podejrzany”. Niektóre kategorie podejrzeń (np. fakt odmowy podpisania Apelu Sztokholmskiego) uznano za mniej ważne, nieniosące istotnej wartości informacyjnej.

W 1961 r. ukazało się zarządzenie nr 0206/61 ministra spraw wewnętrznych z 13 grudnia określające kategorie osób podlegających rejestracji w kartotece ogólnoinformacyjnej Biura „C” MSW i w wydziałach „C” KW MO. Powtarzało ono ustalenia zarządzenia nr 051/55, a mianowicie, że w kartotekach należało rejestrować osoby aresztowane, rozpracowywane, sprawdzane i obserwowane w ramach spraw operacyjnych oraz osoby figurujące w sprawach agenturalnego sprawdzenia i sprawach ewidencyjno-obserwacyjnych, a także inne, „ujawnione w toku pracy operacyjnej i śledczej oraz analizy materiałów archiwalnych, przeciwko którym brak jest podstaw do wszczęcia sprawy operacyjnej (rozpracowania, sprawdzenia, obserwacji) lub śledztwa”. W tej ostatniej grupie wyszczególniono łącznie 51 kategorii osób podzie-

²⁵ AIPN, 01218/112, Konspekt o ewidencji operacyjnej, Warszawa 1976, k. 233.

²⁶ *Ibidem*, k. 153–154; J. Piłat, *Zasady prowadzenia, funkcjonowanie oraz rola ewidencji operacyjnej SB...*, s. 149–166; *eadem*, *Zarys struktury ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa...*, s. 101–134.

²⁷ 1955 czerwiec 23, Warszawa – Zarządzenie nr 051/55 Zastępcy Przewodniczącego KdsBP w sprawie zasad aktualizacji Kartotek Ogólnoinformacyjnych [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 344–349.

lonych na trzy części (w pierwszej: „po wyzwoleniu” były 24 kategorie, w drugiej: „okres wojny i okupacji” – 13, a w trzeciej: „okres międzywojenny” – 14 kategorii). W stosunku do roku 1955 (32 kategorie) oznaczało to znaczny wzrost liczby osób, które podlegały rejestracji.

W listopadzie 1964 r. dyrektor Biura „C” opracował wytyczne, które szczegółowo omawiały sprawy rejestracji w kartotece ogólnoinformacyjnej osób ujętych w zarządzeniu nr 0206/61 ministra spraw wewnętrznych z 13 grudnia 1961 r. Wyszczególniono w nich jednostki upoważnione do rejestracji i dokumenty, na podstawie których jej dokonywano²⁸.

Kolejne normatywy z lat sześćdziesiątych (pismo okólne nr 1/64 dyrektora Biura „C” MSW z 26 czerwca 1964 r. wraz ze zmianą z 6 października tego roku oraz zarządzeniem wewnętrznym nr 7 dyrektora Biura „C” MSW z 4 maja 1966 r.) dotyczyły zasad udzielania informacji z kartoteki elementu podejrzanego. Z treści wspomnianych przepisów można wywnioskować, że chodzi o Centralną Kartotekę Ogólnoinformacyjną, ponieważ określenie „kartoteka elementu podejrzanego” było używane w okresie funkcjonowania Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego²⁹.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych nastąpił gwałtowny wzrost liczby kart w kartotece ogólnoinformacyjnej ze względu na rejestrację osób mieszkających w krajach zachodnich i zapraszanych do Polski, jak również osób je zapraszających (zarządzenie dyrektora generalnego ds. SB nr 089/67 z 12 września 1967 r). Zewidencjonowanie około 700 tys. osób tej kategorii w ciągu czterech lat nie przynosiło jednak wymiernych wyników operacyjnych, w związku z czym zrezygnowano z kontynuowania tych czynności (zarządzenie ministra nr 090/72 z 30 sierpnia 1972 r.)³⁰.

Na początku lat osiemdziesiątych szef Służby Zabezpieczenia Operacyjnego MSW gen. bryg. Konrad Straszewski podjął decyzję o aktualizacji kartoteki ogólnoinformacyjnej. Naczelnik Wydziału III Biura „C” MSW mjr Andrzej Bielecki w piśmie z 10 maja 1983 r. wprowadził zasady modyfikacji i wycofywania niektórych rejestracji z tej kartoteki, a dokładniej – 28 kategorii osób, które ustalało zarządzenie nr 051/55 zastępcy przewodniczącego KdsBP z 23 czerwca 1955 r. o aktualizacji kartoteki ogólnoinformacyjnej. Wśród tych kategorii osób znajdowali się np. członkowie organizacji, partii i stronnictw politycznych do 1939 r. (BBWR, OZN, ONR, „Strzelec”, „Sokół” i innych); arystokracja rodowa i obszarnicy; pracownicy aparatu państwowego, policji, więziennictwa, wymiaru sprawiedliwości i wojska (z wyjątkiem pracowników Od-

²⁸ 1964 listopad 11, Warszawa – Wytyczne dyrektora Biura „C” MSW określające tryb rejestracji osób podlegających rejestracji w Kartotece Ogólnoinformacyjnej w myśl Zarządzenia ministra spraw wewnętrznych nr 206/61 z 13 grudnia 1961 r. [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 498–503.

²⁹ 1964 październik 6, Warszawa – Zmiana Pisma okólnego nr 1/64 dyrektora Biura „C” MSW dotyczącego zasad udzielania informacji z kartoteki elementu podejrzanego (ogólnoinformacyjnej) [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 495–497; 1966 maj 4, Warszawa – Zarządzenie wewnętrzne nr 7 dyrektora Biura „C” MSW w sprawie zasad udzielania informacji z kartoteki elementu podejrzanego (ogólnoinformacyjnej) [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 522–524.

³⁰ Zarządzenie nr 089/67 dyrektora generalnego ds. SB z 12 IX 1967 r. w sprawie rejestracji przez organy paszportowe w Kartotece Ogólnoinformacyjnej Biura „C” MSW osób zapraszających obywateli PRL do państw kapitalistycznych na pobyt prywatno-czasowy lub stały [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 525–527; Zarządzenie nr 090/72 ministra spraw wewnętrznych z 30 VIII 1972 r. w sprawie uchylecia zarządzenia o rejestracji przez organa paszportowe w Biurze „C” MSW osób zapraszających obywateli PRL do państw kapitalistycznych [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 528–530.

działu II Sztabu Głównego WP, tzw. dwójki, do 1939 r.); szeregowcy, podoficerowie oraz oficerowie AK i BCh; członkowie Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie; osoby zarejestrowane z uwagi na przynależność do PSL itp.³¹

W Biurze Ewidencji Operacyjnej / Biurze „C” MSW istniała kartoteka agentury. W 1957 r., a więc na początku istnienia SB, obowiązywała jeszcze Instrukcja nr 018/55 Zastępcy Przewodniczącego KdsBP z 8 kwietnia 1955 r. o trybie rejestracji i technice ewidencji agentury w organach bezpieczeństwa publicznego. Precyzowała ona prowadzenie alfabetycznej kartoteki czynnej i wyeliminowanej agentury oraz statystycznej kartoteki czynnej agentury³².

Zarządzenie ministra spraw wewnętrznych nr 0117/60 z 29 czerwca 1960 r. oraz dołączona instrukcja nr 04/60 ustalały kwestie związane z utworzeniem i funkcjonowaniem w Wydziale I Biura „C” Centralnej Kartoteki Alfabetycznej czynnej i wyeliminowanej sieci agenturalno-informacyjnej jednostek SB, MO, Wojskowej Służby Wewnętrznej KBW i WOP oraz Zarządu II Dowództwa WOP. Wcześniej każda z tych jednostek prowadziła własną kartotekę, co powodowało duże problemy przy sprawdzaniu, m.in. przed zarejestrowaniem tajnego współpracownika lub wszczęciem rozpracowania. Teraz nowe normatywy zobowiązywały wszystkie wymienione wyżej organy do rejestrowania swojej agentury w Biurze „C” MSW – w konsekwencji umożliwiało to jedno sprawdzenie w Centralnej Kartotece³³.

Przepisy dyrektora Biura „C” (instrukcja nr 05/60 z 22 września 1960 r. oraz wytyczne z 14 października 1960 r.) potwierdziły prowadzenie Centralnej Kartoteki Alfabetycznej współpracowników jednostek SB, MO, Wojskowej Służby Wewnętrznej KBW i WOP oraz Zarządu II Dowództwa WOP (karty EO-4-A). Funkcjonowały też kartoteki statystyczne agentury (karty EO-4-B/60) oraz spraw operacyjnych (EO-6/60). Kolejnym rodzajem były kartoteki tematyczne (adresowa osób będących w aktualnym zainteresowaniu SB – karty EO-131, miejsca pracy osób zarejestrowanych – karty EO-134, pseudonimowa TW oraz kryptonimowa LK lub MK, wg znajomości języków obcych TW)³⁴.

Dwa lata później, w 1962 r., rodzaje kartotek zostały określone w następnych przepisach dotyczących rejestracji osób i spraw (zarządzenie nr 0110/62 ministra spraw

³¹ 1983 maj 10, Warszawa – Pismo naczelnika Wydziału III Biura „C” MSW dotyczące wprowadzenia zasad aktualizacji i wycofywania niektórych rejestracji z Kartoteki Ogólnoinformacyjnej SB [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 608–610.

³² 1955 kwiecień 8, Warszawa – Instrukcja nr 018/55 zastępcy przewodniczącego KdsBP o trybie rejestracji i technice ewidencji agentury w organach bezpieczeństwa publicznego [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 328–338.

³³ 1960 czerwiec 29, Warszawa – Zarządzenie nr 0117/60 ministra spraw wewnętrznych w sprawie utworzenia w Biurze „C” MSW Centralnej Kartoteki tajnych współpracowników, mieszkań konspiracyjnych i lokali kontaktowych. Instrukcja nr 04/60 o trybie rejestracji tajnych współpracowników, właścicieli lokali kontaktowych i mieszkań konspiracyjnych oraz zasadach sprawdzania i udzielania informacji przez Centralną Kartotekę (załącznik) [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 386–390.

³⁴ 1960 wrzesień 22, Warszawa – Instrukcja nr 05/60 dyrektora Biura „C” MSW o trybie rejestracji tajnych współpracowników, lokali kontaktowych, mieszkań konspiracyjnych, skrzynek kontaktowych, spraw operacyjnych i osób rozpracowywanych, sprawdzanych i obserwowanych oraz sprawdzaniu i udzielaniu informacji przez komórki ewidencji operacyjnej [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 391–399; 1960 październik 14, Warszawa – Wytyczne dyrektora Biura „C” MSW w sprawie rejestracji i prowadzenia ewidencji osób będących w zainteresowaniu jednostek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa oraz trybie udzielania informacji [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 400–415.

wewnętrznych z 18 czerwca wraz z instrukcją oraz wytyczne dyrektora Biura „C” z 14 lipca). W Wydziale I Biura „C” miała zostać zorganizowana Centralna Kartoteka osób będących w czynnym zainteresowaniu SB (TW, dysponenti LK i MK, kandydaci na TW i dysponentów LK i MK oraz osoby zastrzeżone, sprawdzane, rozpracowywane, obserwowane operacyjnie i ich kontakty). W tej kartotece rejestrowały również jednostki: MSW, KBW i WOP, Zarządu II WOP, MO oraz WSW MON. Niewątpliwie oznaczało to połączenie kartotek agentury z osobami będącymi w czynnym (bieżącym) rozpracowaniu operacyjnym. Wprowadzono również nowe zasady rejestracji osób i spraw za pomocą kart imiennych, aczkolwiek bez charakteru rejestracji (karty EO-4/62), oraz kart statystycznych bez nazwisk (karty EO-4-Z/62, EO-4-T/62, EO-4-S/62, EO-4-F/62). Pozwoliło to na rozdzielenie danych, które odnosiły się do aktywnych procedur operacyjnych umieszczonych w kartotekach – operacyjnych w kartotece statystycznej i personalnych w kartotece ogólnoinformacyjnej. System ten miał zapewnić bezpieczeństwo danych i był podobny do istniejącego w enerdowskim MfS. W polskim MSW funkcjonował przez dziesięć lat – do 1972 r. Na podstawie przepisów z 1962 r. wiadomo, że miały funkcjonować dwie kartoteki statystyczne (agentury i spraw operacyjnych), Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna oraz kartoteki tematyczne (zob. tabela 1)³⁵.

6 lipca 1963 r. została wydana Instrukcja nr 002/63 o zasadach i trybie prowadzenia ewidencji i dokumentowania działalności kleru katolickiego, która wprowadzała alfabetyczną kartotekę osób duchownych w Biurze „C” (podzieloną na województwa i diecezje). Składała się z kart EOK-6/63 (następnie EOK-6/74, EOK-6/77), które wypełniane były w jednostce prowadzącej teczkę ewidencji operacyjnej księdza (TEOK) i przesyłane do centrali, gdzie nadawano im numer rejestracyjny z dziennika rejestracyjnego TEOK prowadzonego w Biurze „C” MSW³⁶.

Zarządzenie nr 0115/63 ministra spraw wewnętrznych z 6 lipca 1963 r. w sprawie prowadzenia ewidencji aktów wrogiej działalności wraz z Wytycznymi wprowadzały nową kartotekę tematyczną ewidencji aktów wrogiej działalności (karty EOW-1/63, EOW-2/63)³⁷.

Ostatnie zarządzenie o rejestracji osób i spraw zostało wydane przez ministra 2 sierpnia 1972 r. Łącznie z instrukcją i Wytycznymi dyrektora Biura „C” MSW z 18 listopada 1972 r. określało ono funkcjonowanie poszczególnych kartotek w wydziałach Biura „C”. Wydział III prowadził Centralną Kartotekę Ogólnoinformacyjną (karty EO-4A/72).

³⁵ 1962 czerwiec 18, Warszawa – Zarządzenie nr 0110/62 ministra spraw wewnętrznych w sprawie zasad i trybu rejestracji spraw i osób będących w aktualnym zainteresowaniu jednostek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa. Instrukcja w sprawie zasad i trybu rejestracji spraw i osób będących w operacyjnym zainteresowaniu jednostek Służby Bezpieczeństwa oraz sprawdzania i udzielania informacji (załącznik) [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 426–437; 1962 lipiec 14, Warszawa – Wytyczne dyrektora Biura „C” MSW w sprawie rejestracji i prowadzenia ewidencji osób i spraw będących w aktualnym zainteresowaniu jednostek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa oraz trybu udzielania informacji [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 438–454.

³⁶ 1963 lipiec 6, Warszawa – Zarządzenie nr 00114/63 ministra spraw wewnętrznych w sprawie prowadzenia ewidencji i dokumentowania działalności kleru katolickiego [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 482–483; 1963 lipiec 6, [Warszawa] – Instrukcja nr 002/63 dyrektora Departamentu IV MSW i dyrektora Biura „C” MSW o zasadach i trybie prowadzenia ewidencji i dokumentowania działalności kleru katolickiego [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 484–489.

³⁷ 1963 lipiec 6, Warszawa – Zarządzenie nr 0115/63 ministra spraw wewnętrznych w sprawie prowadzenia ewidencji aktów wrogiej działalności. Wytyczne w sprawie rejestracji ewidencji i statystyki aktów wrogiej działalności (załącznik) [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 490–494.

Z kolei w Wydziale I znajdowały się Centralna Kartoteka Statystyczna czynnych tajnych współpracowników (karty EO-4/72), Centralna Kartoteka Statystyczna czynnych spraw oraz kartoteki tematyczne. Kartoteki statystyczne służyły do śledzenia bieżącego stanu wykorzystywanych tajnych współpracowników, prowadzonych spraw operacyjnych oraz osób w nich inwigilowanych. Miały one duże znaczenie, ponieważ informacje przez nie przenoszone określały charakter zainteresowań operacyjnych SB, a od 1972 r. zawierały całość danych o zarejestrowanych osobach i sprawach. Obok znanych już kartotek tematycznych, które zostały przedstawione w tabeli 1, trzeba zwrócić uwagę na nowe. Po pierwsze, w kartotece adresowej oprócz osób będących w czynnym zainteresowaniu jednostek operacyjnych SB, TW, dysponentów LK i MK SB i MO znalazły się również karty rejestrowanych zasadzek, punktów zakrytych i specjalnych punktów zakrytych (karty EO-131). Po drugie, przepisy z 1972 r. wprowadzały nowe kategorie rejestracji. Na ich podstawie wiadomo, że utworzono kolejną kartotekę tematyczną – informacji, notatek i opracowań problemowych wg rodzaju i treści informacji oraz instytucji, załadu lub urzędu, do którego informacje wysłano (karty EO-55/72)³⁸.

W maju 1986 r. wydano przepisy o zwiększeniu konspiracji w trakcie udzielania informacji z kartotek. Minister spraw wewnętrznych gen. Czesław Kiszczałk zareałował na nieprawidłowości zaistniałe podczas sprawdzania danej osoby, m.in. dużą liczbę sprawdzeń tej samej osoby w krótkim czasie, nadsyłanie do Biura „C” MSW kart E-15 pocztą cywilną oraz udostępnianie tych formularzy instytucjom i urzędom spoza resortu. W piśmie z 12 maja 1986 r. minister nakazał przestrzeganie rozdziału X Instrukcji stanowiącej załącznik do Zarządzenia nr 079/72 ministra spraw wewnętrznych z 2 sierpnia 1972 r. w sprawie rejestracji przez jednostki Służby Bezpieczeństwa osób i spraw oraz udzielania informacji³⁹.

³⁸ 1972 sierpień 2, Warszawa – Zarządzenie nr 079/72 ministra spraw wewnętrznych w sprawie rejestracji przez jednostki Służby Bezpieczeństwa osób i spraw oraz sprawdzania i udzielania informacji. Instrukcja w sprawie zakresu i trybu rejestracji przez jednostki Służby Bezpieczeństwa osób i spraw oraz sprawdzania i udzielania informacji (załącznik) [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 533–551; 1972 listopad 18, Warszawa – Wytyczne dyrektora Biura „C” MSW w sprawie prowadzenia rejestracji, ewidencji i opracowań analitycznych oraz sprawdzania i udzielania informacji [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 561, 566–570, 574–598.

³⁹ 1986 maj 12, Warszawa – Pismo nr OMBO-3970/86 ministra spraw wewnętrznych w sprawie zaostrożenia konspiracji przy dokonywaniu sprawdzeń w kartotekach resortu spraw wewnętrznych [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum..., s. 811–813.

Tabela 1. Analiza rodzajów kartotek w świetle normatywów (1960–1986)

Normatywy	Wydział I	Wydział III
<p>Zarządzenie nr 0117/60 z 29 czerwca 1960 r. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie utworzenia w Biurze „C” MSW Centralnej Kartoteki tajnych współpracowników, mieszkań konspiracyjnych i lokali kontaktowych.</p> <p>Instrukcja nr 04/60 o trybie rejestracji tajnych współpracowników, właścicieli lokali kontaktowych i mieszkań konspiracyjnych oraz zasadach sprawdzania i udzielania informacji przez Centralną Kartotekę (załącznik).</p>	<p>Centralna Kartoteka Alfabetyczna czynnej i wyeliminowanej sieci agenturalno-informacyjnej jednostek SB, MO, Wojskowej Służby Wewnętrznej KBW i WOP oraz Zarządu II Dowództwa WOP.</p>	
<p>Instrukcja nr 05/60 z 22 września 1960 r. dyrektora Biura „C” MSW o trybie rejestracji tajnych współpracowników, lokali kontaktowych, mieszkań konspiracyjnych, skrzynek kontaktowych, spraw operacyjnych i osób rozpracowywanych, sprawdzanych i obserwowanych oraz sprawdzaniu i udzielaniu informacji przez komórki ewidencji operacyjnej.</p>	<p>Centralna Kartoteka Alfabetyczna współpracowników jednostek SB, MO, Wojskowej Służby Wewnętrznej KBW i WOP oraz Zarządu II Dowództwa WOP (karty EO-4-A).</p> <p>Kartoteki statystyczne: agentury (karty EO-4-B/60) i spraw operacyjnych (EO-6/60).</p> <p>Kartoteki tematyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – adresowa osób będących w czynnym zainteresowaniu (EO-131), – wg miejsca pracy osób będących w czynnym zainteresowaniu oraz TW (EO-134), – pseudonimowa i wg znajomości języków obcych TW, kryptoni-mowa LK i MK, – zasadzek. 	<p>Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjnych osób rejestrowanych w sprawach operacyjnych (składała się z kart E-14).</p>
<p>Wtyczne dyrektora Biura „C” MSW z 14 października 1960 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia ewidencji osób będących w zainteresowaniu jednostek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa oraz trybie udzielania informacji.</p>		

<p>Zarządzenie nr 0110/62 Ministra Spraw Wewnętrznych z 18 czerwca 1962 r. w sprawie zasad i trybu rejestracji spraw i osób będących w aktualnym zainteresowaniu jednostek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa.</p> <p>Instrukcja w sprawie zasad i trybu rejestracji spraw i osób będących w operacyjnym zainteresowaniu jednostek Służby Bezpieczeństwa oraz sprawdzania i udzielania informacji (załącznik do zarządzenia nr 0110/62 z 18 czerwca 1962 r.).</p> <p>Wytyczne dyrektora Biura „C” MSW z 14 lipca 1962 r. w sprawie rejestracji i prowadzenia ewidencji osób i spraw będących w aktualnym zainteresowaniu jednostek operacyjnych Służby Bezpieczeństwa oraz trybu udzielania informacji.</p>	<p>Centralna Kartoteka osób będących w czynnym zainteresowaniu jednostek SB (TW, właściele LK, kandydaci na TW i właściciele LK, osoby zasirżezone oraz osoby sprawdzane, rozpracowywane, obserwowane operacyjnie i ich kontakty), a także osoby rejestrowane w Biurze „C” przez jednostki: MSW, KBW i WOP, Zarządu II WOP, MO oraz WSW MON.</p> <p>Centralna Statystyczna Kartoteka TW, LK i MK, SK (karty EO-4-T/62 i EO-4-ZI/62 na kandydatów na TW, LK i osób zabezpieczonych).</p> <p>Ogólnokrajowa Kartoteka Statystyczna spraw prowadzonych przez jednostki SB (składała się z kart EO-4-S/62 dotyczących spraw operacyjnych, teczek zagadnieniowych, teczek podręcznych i kontrolnych oraz kart EO-4-F/62 dotyczących osób rejestrowanych w sprawach).</p> <p>Kartoteki tematyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – adresowa osób będących w czynnym zainteresowaniu (EO-131), – wg miejsca pracy TW (EO-134), – wg znajomości języków obcych TW, – wg zawodów specjalistycznych TW, – pseudonimowa TW lub kryptonimowa LK, MK. 	<p>Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna (zawiera ewidencję osób, które w przeszłości były przedmiotem zainteresowania jednostek operacyjnych).</p>
<p>Zarządzenie nr 00114/63 z 6 lipca 1963 r. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie prowadzenia ewidencji i dokumentowania działalności kleru katolickiego.</p> <p>Instrukcja nr 002/63 z 6 lipca 1963 r. dyrektora Departamentu IV MSW i dyrektora Biura „C” MSW o zasadach i trybie prowadzenia ewidencji i dokumentowania działalności kleru katolickiego.</p>		<p>Alfabetyczna kartoteka osób duchownych w Biurze „C” (podzielona na województwa i diecezje, karty EOK-6/63).</p>

<p>Zarządzenie nr 0115/63 z 6 lipca 1963 r. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie prowadzenia ewidencji aktów wrogiej działalności wraz z Wytycznymi.</p>	<p>Kartoteka tematyczna ewidencji aktów wrogiej działalności (karty EOW-1/63, EOW-2/63).</p>	<p>Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna (karta EO-4A/72).</p>
<p>Zarządzenie nr 079/72 z 2 sierpnia 1972 r. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie rejestracji przez jednostki Służby Bezpieczeństwa osób i spraw oraz sprawdzania i udzielania informacji. Instrukcja w sprawie zakresu i trybu rejestracji przez jednostki Służby Bezpieczeństwa osób i spraw oraz sprawdzania i udzielania informacji (załącznik).</p> <p>Wytyczne dyrektora Biura „C” MSW z 18 listopada 1972 r. w sprawie prowadzenia rejestracji, ewidencji i opracowań analitycznych oraz sprawdzania i udzielania informacji.</p>	<p>Centralna Kartoteka Statystyczna czynnych tajnych współpracowników (karty EO-4/72).</p> <p>Centralna Kartoteka Statystyczna czynnych spraw.</p> <p>Kartoteki tematyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – adresowa osób będących w aktualnym zainteresowaniu jednostek operacyjnych SB, TW i dysponentów LK SB i MO, zasadzek, punktów zakrytych, specjalnych punktów zakrytych (karty EO-131), – miejsc pracy osób będących w czynnym zainteresowaniu i TW (karty EO-134), – wg zawodów TW (karty EO-134A), – wg znajomości języków obcych TW (karty EO-135), – wg narodowości osób będących w czynnym zainteresowaniu i TW, – wg pseudonimów agentury i kryptonimów LK, MK, spraw (karty EO-132), – ewidencji faktów i zdarzeń (karty EO-54/72), – informacji, notatek i opracowań problemowych wg rodzaju i treści informacji oraz instytucji, zakładu lub urzędu, do którego informacje wysłano (karty EO-55/72). 	<p>Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna (karta EO-4A/72).</p>

Źródło: *Ewidencja operacyjna i archiwum organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990. Zbiór normatywów*, red. i oprac. M. Komaniecka-Lyp, Kraków 2017.

Funkcjonowanie kartotek w latach sześćdziesiątych XX w.

Aby zrozumieć, jaki był stan kartotek na początku funkcjonowania Służby Bezpieczeństwa (w 1957 r.), należy przeanalizować ich funkcjonowanie we wcześniejszym okresie. W Dziale Kartotek Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego istniały kartoteki: Centralna Ogólnoinformacyjna, spraw operacyjnych oraz agentury.

Stan Centralnej Kartoteki Ogólnoinformacyjnej w sierpniu 1954 r. wynosił 5 957 085 kart⁴⁰. W sierpniu 1954 r. p.o. dyrektor Departamentu II MBP ppłk Michał Taboryski⁴¹ zwrócił uwagę na konieczność reorganizacji i aktualizacji zbiorów kartotecznych⁴². Operacja ta została przeprowadzona w latach 1955–1956 w Dziale Kartotek KdsBP. W styczniu 1955 r. w Centralnej Kartotece Ogólnoinformacyjnej znajdowało się 5 988 835 kart E-14. Na początku 1955 r. wycofano z Centralnej Kartoteki karty E-14 zarejestrowane przez MO⁴³. Kartotekę przestępców kryminalnych, liczącą przeszło 2 mln (2 333 877) kart E-14, przekazano do KG MO. Liczba osób zarejestrowanych w Centralnej Kartotece 1 czerwca 1955 r. wynosiła ponad 3,5 mln. Od 1 czerwca 1955 r. do 1 marca 1956 r. przeprowadzono aktualizację kartoteki zgodnie z zarządzeniem nr 051/55. W efekcie tej operacji z kartoteki wycofano 1 314 843 kart⁴⁴. Tabela 2 pokazuje dziewięć kategorii osób, których dane (na kartach) zostały wycofane na podstawie tego zarządzenia, i dotyczącą ich liczbę kart. W wyniku aktualizacji w Centralnej Kartotece 1 marca 1956 r. odnotowywano 2 352 288 kart⁴⁵. Prace nad aktualizacją kartoteki trwały do końca 1956 r.⁴⁶

⁴⁰ AIPN, 0326/84, Sprawozdania Wydziału I Departamentu II MBP, następnie Wydziału I Departamentu X KdsBP z pracy za 1954 r. oraz pisma sprawozdawcze dotyczące pracy Wydziału I i Kartoteki Centralnej skierowane do wiceministra bezpieczeństwa publicznego oraz dyrektora Gabinetu Ministra BP, stan Centralnej Kartoteki wg kategorii za okres od 1 I 1951 r. do 30 VIII 1954 r., Warszawa, 25 VIII 1954 r., k. 5.

⁴¹ Michał Taboryski (ur. 2 V 1910 r. w Wilnie) – w Resorcie Bezpieczeństwa Publicznego od 2 X 1944 r. na stanowisku zastępcy kierownika Wydziału Cenzury RBP w Lublinie. Od 15 I 1946 r. kierownik Wydziału Cenzury Wojennej MBP, od 1 XII 1946 r. dyrektor Biura „B” MBP. Od 15 XII 1947 r. zastępca dyrektora, a od 11 I 1951 r. zastępca dyrektora / p.o. dyrektor Departamentu II MBP. Od 1 III 1955 r. zastępca dyrektora / p.o. dyrektor, a od 1 IV 1955 r. zastępca dyrektora Departamentu IX KdsBP. Od 1 IV 1956 r. dyrektor Biura „W” KdsBP. 15 IX 1956 r. w dyspozycji dyrektora Departamentu Kadr i Szkolenia KdsBP. 15 II 1957 r. zwolniony z resortu. AIPN, 0193/7033, Akta osobowe Michała Taboryskiego; Michał Taboryski – Katalog funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/45065>, dostęp 22 II 2025 r.

⁴² AIPN, 0326/84, Pismo p.o. dyrektora Departamentu II MBP ppłk. Michała Taboryskiego do wiceministra Bezpieczeństwa Publicznego Jana Ptasińskiego, Warszawa, 23 VIII 1954 r., k. 14–18.

⁴³ AIPN, 0326/120, t. 2, Protokół zdawczo-odbiorczy, Warszawa, 4 V 1955 r., k. 1.

⁴⁴ *Ibidem*, t. 3, Dane dotyczące stanu Centralnej Kartoteki Ogólnoinformacyjnej podpisane przez kierownika Działu Kartotek Departamentu X KdsBP por. Michalinę Rozenbaum, Warszawa, 25 IV 1956 r., k. 36.

⁴⁵ *Ibidem*, Dane dotyczące stanu Centralnej Kartoteki Ogólnoinformacyjnej podpisane przez kierownika Działu Kartotek Departamentu X KdsBP por. Michalinę Rozenbaum, Warszawa, marzec 1956 r., k. 35.

⁴⁶ *Ibidem*, t. 4, Meldunek dotyczący przebiegu aktualizacji kartotek ogólnoinformacyjnych, Warszawa, 18 VI 1956 r., k. 24.

Tabela 2. Aktualizacja Centralnej Kartoteki Ogólnoinformacyjnej wg zarządzenia nr 051/55

Lp.	Rodzaje kategorii wycofanych kart	Liczba kart
1.	Repatrianci	648 281
2.	Szeregowi i podoficerowie armii Andersa	34 496
3.	Wysiedlenia akcji „W”	44 659
4.	Na podstawie jednostek z powodu niepotwierdzenia się materiałów	124 291
5.	Oporni w akcji skupu i podczas akcji państwowych, negatywnie wypowiadali się podczas wyborów i referendum w 1947 r.	21 109
6.	Osoby, które przyjęły VD pod przymusem i małoletni, którzy przyjęli automatycznie LP	171 649
7.	Szeregowi członkowie BBWR, OZON, SN, AK, NSZ, członkowie PSL na wsi	49 149
8.	Osoby zatrzymane i zwolnione z powodu braku dowodów winy, osoby zmarłe	35 161
9.	Wyeliminowane karty E-14 na osoby bez pełnych danych personalnych	186 048

Źródło: AIPN, 0326/120, t. 3, Dane dotyczące stanu Centralnej Kartoteki SB oraz kategorii rejestracji w latach 1955–1956.

Oprócz kartoteki ogólnoinformacyjnej w KdsBP prowadzono również kartoteki agentury: alfabetyczną sieci czynnej (złożoną z kart EO-4), statystyczną sieci agenturalnej, adresową dysponentów LK i MK oraz spraw operacyjnych (czyli agenturalnych rozpracowań)⁴⁷.

Na początku organizowania MSW w Wydziale III Biura Ewidencji Operacyjnej znajdowała się zaktualizowana Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna. Wydział I BEO MSW odpowiadał za kartoteki agentury oraz kartoteki spraw czynnych. W 1958 r. w BEO MSW został opracowany „Konspekt o pracy kartoteki ogólnoinformacyjnej”, który omawiał zasady funkcjonowania tej kartoteki, udzielania na jej podstawie informacji, kategorie osób podlegających rejestracji oraz jednostki zobowiązane do rejestrowania w niej osób⁴⁸. W tym samym roku naczelniczka Wydziału III BEO kpt. Sabina Łucka opracowała zasady organizowania kartoteki zagadnieniowej. Ustalono 25 kategorii, m.in. szpiegostwo (I), nielegalne organizacje po „wyzwoleniu” (II), udział w neohitlerowskich organizacjach rewizjonistycznych (III), dywersja (IV); szkodnictwo, sabotaż (V); zdrada ojczyzny (VI), rodzina osób zbiegłych za granicę (VII), bandy terrorystyczno-rabunkowe (VIII), nielegalne posiadanie broni (IX), prawica w ruchu ludowym (X). Kartoteka zagadnieniowa powstała na bazie kart z kartoteki ogólnoinformacyjnej. Pozwalała ona na uzyskanie danych statystycznych o liczbie osób rejestrowanych w poszczególnych kategoriach przez każdą z jednostek czy rozmieszczeniu elementu rejestrowanego wg miejsca zamieszkania⁴⁹.

⁴⁷ AIPN, 0326/368, Akt zdawczo-odbiorczy Sekcji 3 Wydziału I KdsBP, 4 II 1955 r., k. 63–68.

⁴⁸ AIPN By, 077/1090, t. 5, Konspekt o pracy kartoteki ogólnoinformacyjnej SB MSW, Warszawa, 1 XI 1958 r., k. 79–198.

⁴⁹ AIPN, 0326/153, Zasady organizowania i korzystania ze skorowidzów zagadnieniowych sporządzonych na podstawie danych kartotek ogólnoinformacyjnych Służby Bezpieczeństwa, Warszawa, 27 I 1958 r.,

W latach sześćdziesiątych odpowiedzialnymi za prowadzenie kartotek Biura Ewidencji Operacyjnej/„C” MSW były wydziały I i III. W 1965 r. kartoteki Biura „C” zajmowały 16 pomieszczeń, w tym 5 sal kartotecznych, a obsługiwały je 53 osoby⁵⁰. Zbiory kartoteczne umieszczone były w drewnianych stołach o pojemności 10 000 kart każdy oraz w specjalnych szafach kartotecznych, z których szuflady wyciągane były za pomocą dźwigów elektrycznych. W obu przypadkach włączanie i wyszukiwanie materiałów odbywało się ręcznie⁵¹.

W Wydziale III Biura „C” znajdowała się kartoteka ogólnoinformacyjna. W 1960 r. komórka ta składała się z dwóch sekcji. Sekcja 1 prowadziła Centralną Kartotekę, która 1 stycznia 1960 r. liczyła 0,5 mln kart⁵², ułożonych alfabetyczno-fonetycznie. Na jej podstawie w 1960 r. udzielono 608 121 informacji dla centralnych jednostek operacyjnych MSW, terenowych jednostek Służby Bezpieczeństwa, wydziałów I, II i IV Biura „C”, jednostek operacyjnych służby kryminalnej, wydziałów ogólnych KW MO, jednostek kadrowych MSW i MO, Zarządu Organizacyjno-Wojskowego, Wojskowej Służby Wewnętrznej WP, KBW i WOP, Zarządu II Dowództwa WOP, Centralnego Archiwum MSW, wydziałów „C” KW MO. Podstawą udzielenia informacji były pełne dane personalne, w szczególnych jednak przypadkach w tym celu wykorzystywano ich skrócone wersje. Do kartoteki ze względu na duży napływ dokumentów związanych z jej aktualizacją (oraz adresów), a także wypisywaniem kart zagadnieniowych, wszystkie dodatkowe informacje dołączano do karty E-14. W ten sposób umożliwiono to szybkie wykorzystanie dodatkowych informacji o zarejestrowanych osobach, ale miało też i złe strony, tzn. wzrosła liczba kart w kartotece w stosunku do liczby uwzględnionych w niej osób⁵³. W 1965 r. w kartotece ogólnoinformacyjnej znajdowało się 900 tys. kart. Obejmowała ona osoby, które były w przeszłości przedmiotem operacyjnego zainteresowania SB i częściowo WSW⁵⁴. W 1967 r. w Centralnej Kartotece Ogólnoinformacyjnej było zarejestrowanych 1 200 000 osób⁵⁵.

Sekcja 2 Wydziału III Biura „C” prowadziła skorowidz (kartotekę) zagadnieniowy i zajmowała się sprawami związanymi z zastrzeganiem niepożądanym cudzoziemcom możliwości przyjazdu do PRL. Na koniec grudnia 1960 r. liczył on 340 tys. kart. Podobne skorowidze zorganizowano we wszystkich wydziałach „C” KW MO⁵⁶. W 1966 r. kartotekę przeniesiono do Wydziału I Biura „C”. Karty osób ułożone były wg działów, m.in.

k. 2. Zob. też: P. Drzymała, *Charakterystyka kartoteki zagadnieniowej...*, s. 9–40; M. Komaniecka, *Organizacja i funkcjonowanie kartotek ogólnoinformacyjnej i zagadnieniowej...*, s. 248–254.

⁵⁰ AIPN, 0326/336, t. 1, Wyniki ankiety informacyjnej nr 1 dotyczącej stanu ewidencji kartotecznej prowadzonej przez operacyjne i techniczne jednostki Służby Bezpieczeństwa centrali MSW oraz KG MO, Warszawa, 28 VI 1965 r., k. 1.

⁵¹ AIPN, 0326/359, Notatka służbowa o ewidencji operacyjnej w resorcie MSW, Warszawa, 2 V 1967 r., k. 5.

⁵² AIPN, 0326/576, t. 2, Sprawozdanie z pracy Wydziału III Biura „C” MSW za rok 1960, Warszawa, styczeń 1961 r., k. 5.

⁵³ *Ibidem*, k. 6–12.

⁵⁴ AIPN, 0326/336, t. 1, Wyniki ankiety informacyjnej nr 1 dotyczącej stanu ewidencji kartotecznej prowadzonej przez operacyjne i techniczne jednostki Służby Bezpieczeństwa centrali MSW oraz KG MO, Warszawa, 28 VI 1965 r., k. 3.

⁵⁵ AIPN, 0326/359, Notatka służbowa o ewidencji operacyjnej w resorcie MSW, Warszawa, 2 V 1967 r., k. 3.

⁵⁶ AIPN, 0326/576, t. 2, Sprawozdanie Wydziału III Biura „C” MSW z wykonania pracy w 1960 r., styczeń 1961 r., k. 22–26.

tajnych współpracowników – alfabetycznie wg pseudonimów, adresów, narodowości, znajomości języków obcych, zawodów; kleru rzymskokatolickiego i parafii z podziałem na województwa, powiaty, diecezje; osób, które były w przeszłości w zainteresowaniu SB, w tym skazanych wyrokami sądów za szpiegostwo, udział w „zbrojnych bandach” i nielegalnych organizacjach, dokonanie sabotażu, dywersji i szkodnictwa gospodarczego, dezercję z WP, SB i MO, wrogą propagandę; obywateli państw kapitalistycznych czasowo przebywających w PRL, niepożądanych cudzoziemców, obywateli polskich, którzy odmówili powrotu do kraju, osób, które usiłowały nielegalnie przekroczyć granicę. Kartoteka wykorzystywana była w przypadku, gdy jednostka operacyjna lub śledcza nie posiadała danych personalnych osoby lub oczekiwała przygotowania wykazu osób zamieszkałych na określonym terenie czy ulicy. W 1967 r. liczba kategorii zwiększyła się do 28⁵⁷.

W Wydziale I znajdowała się kartoteka osób będących w „czynnym zainteresowaniu” jednostek operacyjnych i śledczych SB, WSW, Zarządu II Sztabu Generalnego oraz Zarządu II Dowództwa WOP. W kartotece tej rejestrowano też tajnych współpracowników SB, MO, WSW, dysponentów lokali kontaktowych i mieszkań konspiracyjnych, wszystkich duchownych katolickich⁵⁸. W 1962 r. zaczęto rejestrować osoby, które dokonały wrogich aktów. W 1965 r. stan kartoteki wynosił 100 tys. kart⁵⁹.

W notatce sporządzonej przez płk. Jana Zabawskiego na początku września 1966 r. pojawiła się informacja, że w Biurze „C” znajdowała się jedna centralna kartoteka licząca ponad 1 mln pozycji. Rejestrowano w niej osoby będące w „czynnym zainteresowaniu” jednostek operacyjnych i śledczych Służby Bezpieczeństwa, WSW, Zarządu II Sztabu Generalnego. W kartotece tej zabezpiecza się również tajnych współpracowników SB, MO, WSW; właścicieli lokali kontaktowych i mieszkań konspiracyjnych; cały kler katolicki; osoby, które dokonały wrogich aktów; osoby, których wyjazd za granicę został zastrzeżony lub których przyjazd do PRL jest niepożądany; wszystkie osoby, które były w przeszłości przedmiotem operacyjnego zainteresowania SB oraz częściowo WSW⁶⁰. Formalnie, na podstawie normatywów z 1962 r. (zarządzenie nr 0110/62 ministra spraw wewnętrznych z 18 czerwca wraz z instrukcją oraz wytyczne dyrektora Biura „C” z 14 lipca), w Biurze „C” miały funkcjonować: kartoteka „czynnych zainteresowań” agentury i osób rozpracowywanych, Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna, kartoteki statystyczne agentury i spraw oraz kartoteki tematyczne. W tym kontekście notatka dyrektora Biura „C” z 1966 r. oznaczała nową jakość, tzn. połączenie dwóch dotychczasowych kartotek: „czynnych zainteresowań” SB, MO i WSW oraz kartoteki ogólnoinformacyjnej. Formalnie – według normatywów – jedna kartoteka powstała dopiero w 1972 r.⁶¹, z tym zastrzeżeniem, że określano ją mianem Centralnej Kartoteki Ogólnoinformacyjnej (a nie Centralnej Kartoteki).

⁵⁷ AIPN, 0326/359, Notatka służbowa o ewidencji operacyjnej w resorcie MSW, Warszawa, 2 V 1967 r., k. 5.

⁵⁸ AIPN, 0326/336, t. 1, Wyniki ankiety informacyjnej nr 1 dotyczącej stanu ewidencji kartotecznej prowadzonej przez operacyjne i techniczne jednostki Służby Bezpieczeństwa centrali MSW oraz KG MO, Warszawa, 28 VI 1965 r., k. 3.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*, t. 4, Notatka służbowa dotycząca stanu ewidencji kartotecznej prowadzonej przez operacyjne i techniczne jednostki Służby Bezpieczeństwa centrali MSW i KG MO, Warszawa, 2 IX 1966 r., k. 2–3.

⁶¹ 1972 sierpień 2, Warszawa – Zarządzenie nr 079/72 ministra spraw wewnętrznych w sprawie rejestracji przez jednostki Służby Bezpieczeństwa..., s. 533–551.

W maju 1967 r. dyrektor Biura „C” w notatce służbowej wymienił Centralną Kartotekę Ogólnoinformacyjną SB jako główną kartotekę alfabetyczną. Zawierała ona karty osób, które „są i były w zainteresowaniu Służby Bezpieczeństwa, Wojskowej Służby Wewnętrznej i tajnych współpracowników Milicji Obywatelskiej”⁶². Na podstawie wspomnianej wyżej notatki widać, że w Biurze „C” już od 1966 r. funkcjonowała jedna centralna kartoteka, którą różnie nazywano, a rejestracji osób i spraw oraz agentury dokonywano wieloma kartami. Jednak dopiero od 1972 r. można mówić o Centralnej Kartotece Ogólnoinformacyjnej, ponieważ wtedy wszystkie sprawy, osoby i osobowe źródła informacji rejestrowano jedną kartą.

Oprócz kartotek alfabetycznych i zagadnieniowej w Wydziale I Biura „C” MSW znajdowały się również kartoteki statystyczne. Karty statystyczne tajnych współpracowników, spraw operacyjnych i śledczych, osób rozpracowywanych i aresztowanych były prowadzone według poszczególnych jednostek SB w kraju. Służyły one do sporządzania analiz i zestawień statystycznych dla kierownictwa resortu i departamentów operacyjnych o stanie i ruchu tajnych współpracowników, spraw i osób przechodzących w tych sprawach⁶³.

W 1966 r. oprócz Biura „C” kartoteki były prowadzone przez następujące jednostki operacyjne resortu spraw wewnętrznych: Departament I (kartoteka licząca 35 tys. kart), Departament II (9 kartotek – 663 tys.), Samodzielny Wydział Radiokontrwywiadu (33 kartoteki, 1 skorowidz do materiałów oraz 3 kartoteki i 5 skorowidzów w magazynach technicznych RKW – łącznie 67 tys.), Biuro „B” (3 kartoteki – 33 tys.), Biuro „W” (2 kartoteki – 27 tys.), Biuro Śledcze (kartoteka alfabetyczna osób, którym przedstawiono zarzuty w toku postępowania przygotowawczego – 11 tys. kart), Grupa Operacyjna przy Biurze Śledczym kryptonim „Zagubiony” (kartoteka alfabetyczna), Biuro Ochrony Rządu (kartoteka ewidencyjna), Wydział IV Gabinetu Ministra (3 kartoteki, w których znajdowało się 10 tys. kart osób), Biuro Paszportów (4 kartoteki – 1 405 822 osób), Zarząd Kontroli Ruchu Granicznego (3 kartoteki – 570 tys. osób)⁶⁴.

Tabela 3. Kartoteki w Biurze „C” MSW w latach sześćdziesiątych XX w.

Rodzaj kartoteki	Liczba kart	Udzielonych informacji
1960 r.		
Kartoteka ogólnoinformacyjna	500 000	608 121
Kartoteka zagadnieniowa	340 000	Brak danych
Centralna Kartoteka Alfabetyczna współpracowników jednostek SB, MO, Wojskowej Służby Wewnętrznej KBW i WOP oraz Zarządu II Dowództwa WOP (karty EO-4-A)	Brak danych	Brak danych

⁶² AIPN, 0326/359, Notatka służbowa o ewidencji operacyjnej w resorcie MSW, Warszawa, 2 V 1967 r., k. 3.

⁶³ *Ibidem*, k. 8.

⁶⁴ AIPN, 0326/336, t. 4, Notatka służbowa dotycząca stanu ewidencji kartotecznej prowadzonej przez operacyjne i techniczne jednostki Służby Bezpieczeństwa centrali MSW i KG MO, Warszawa, 2 IX 1966 r., k. 1–7.

Rodzaj kartoteki	Liczba kart	Udzielonych informacji
1965 r.		
Kartoteka ogólnoinformacyjna	900 000	2 000 000
Kartoteka zagadnieniowa		
Kartoteka „czynnych zainteresowań” SB, MO, WSW (TW, LK, MK oraz osoby rozpracowywane)	100 000	
1966 r.		
Kartoteka „czynnych zainteresowań” SB, MO, WSW oraz TW, LK, MK, a także osoby, które były w przeszłości przedmiotem operacyjnego rozpracowania SB oraz częściowo WSW	1 000 000	2 000 000
Kartoteka zagadnieniowa		
1967 r.		
Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna SB	1 200 000	6000
Kartoteka zagadnieniowa		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie AIPN, 0326/336, t. 4; AIPN, 0326/359.

Kartoteki w latach siedemdziesiątych XX w.

W latach siedemdziesiątych Wydział III Biura „C” prowadził alfabetyczną Centralną Kartotekę Ogólnoinformacyjną, kartotekę zagadnieniową oraz kartoteki tematyczne. Realizowane zadania z nimi związane pokazują sprawozdania dyrektora Biura „C”. Niestety, nawet dla dwóch lat, z których posiadamy informacje (1974–1975), bardzo trudno zrobić porównanie czynności prowadzonych w dziale kartotek. W dokumentach podawane są bowiem inne kryteria, dlatego pojawiają się wątpliwości, czy na pewno bierzemy pod uwagę dane odnoszące się do tych samych prac. Szczególnie niejasne jest słowo „opracować”, które występuje w kilku znaczeniach. Słownik „zakłamanej polszczyzny”, sporządzony na podstawie materiałów operacyjnych, podaje kilka definicji tego pojęcia⁶⁵. Opracowanie dokumentów wymagało sprawdzenia dodatkowych nazwisk oraz skoordynowania bieżących zainteresowań operacyjnych jednostek centrali MSW i jej terenowych odpowiedników.

W grudniu 1975 r. Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna liczyła 2 065 263 kart⁶⁶. Tabela 4 pokazuje pracę kartoteki w połowie lat siedemdziesiątych. Zajmowano się „opracowywaniem” dokumentów w kartotece (kart E-14, kart aktualizacyjnych E-16 i kart sprawdzieniowych E-15, szyfrogramów, kwestionariuszy paszportowych), dokonywano sprawdzeń, w tym pilnych, oraz przeprowadzano koordynacje zainteresowań operacyjnych. Jak już wcześniej wspomniano, w danych za lata 1974 i 1975 pojawia

⁶⁵ I. Dojka, *Zakłamany słownik, czyli żargon funkcjonariuszy bezpieczeństwa PRL*, Kraków 2011, s. 139–140.

⁶⁶ AIPN, 0350/4, Sprawozdanie z pracy Wydziału III Biura „C” MSW za rok 1975, b.d., k. 157.

się pewna rozbieżność (tabela 4). W 1974 r. liczba 2 787 097 obejmuje opracowane dokumenty i dokonane sprawdzenia w kartotece, natomiast w 1975 r. suma 2 416 695 opracowanych dokumentów jest identyczna z liczbą sprawdzeń w kartotece⁶⁷.

Według sprawozdań Wydziału III Biura „C” MSW w latach 1974–1975 najczęściej sprawdzeń dokonywano dla komórek podejmujących decyzje administracyjno-prawne, np. w stosunku do osób starających się wyjechać za granicę, wobec kandydatów do szkół wojskowych, osób typowanych do prac tajno-mobilizacyjnych, do wojsk specjalnych, ubiegających się o wydanie książeczek żeglarskich i kart rybackich. Tego typu odpowiedzi stanowiły 60 proc. informacji udzielanych na podstawie kartoteki. Jednostki centrali dokonywały około 90 tys. sprawdzeń, tj. mniej więcej 4 proc. wszystkich. Funkcjonariusze obsługujący kartotekę pracowali na dwie zmiany. Od 1974 r. stosowano zasadę, zgodnie z którą dokumenty wpływające do wydziału, po ich przygotowaniu przez dział ekspedycji, były w całości opracowywane w dziale udzielania informacji (jeden dzień), a następnie ekspediowane (pół dnia). Wszystkie materiały starano się opracowywać w tym samym dniu, w którym przychodziły zlecenia⁶⁸.

Kartoteka pełniła również funkcję koordynującą i informowała o wszystkich faktach dotyczących osób pozostających w zainteresowaniu operacyjnym. W 1974 r. jednostkom operacyjnym przekazano 16 635 informacji (14 934 o fakcie dokonania pilnego sprawdzenia, próbie powtórnego werbunku, rozpracowania i innych zainteresowań rejestrowanymi osobami, 845 o wydaniu wielokrotnego paszportu, 763 o kontaktowaniu się z personelem placówek dyplomatycznych krajów kapitalistycznych, 93 o dopuszczeniu do prac tajno-mobilizacyjnych rejestrowanych osób). W 1975 r. dokonano 13 260 koordynacji, w tym 3357 na szczeblu centralnym. Ponadto kartoteka wysłała 2290 dodatkowych informacji (o zabezpieczeniu i zastrzeżeniu, o kontaktach osób) oraz pism powiadamiających o konieczności pilnego sprawdzenia osób aktualnie rozpracowywanych⁶⁹.

W latach siedemdziesiątych niezwykle ciekawe były działania podejmowane przez funkcjonariuszy prowadzących kartotekę zagadnieniową. W tym dziale praca polegała na opracowywaniu napływających kart zagadnieniowych i aktualizacyjnych oraz realizacji zamówień zgłoszonych przez inne jednostki. W 1974 r. do tej kartoteki wpłynęło 16 tys. kart zagadnieniowych i 2742 kart z dodatkowymi informacjami. W 1974 r. do Wydziału III Biura „C” MSW została przekazana z Wydziału VIII Departamentu II MSW ewidencja dyplomatów akredytowanych w Polsce i ich rodzin oraz obywateli PRL kontaktujących się z obcymi placówkami dyplomatycznymi – łącznie zarejestrowanych 29 477 osób. Na podstawie dokumentów przesłanych do kartoteki zagadnieniowej przez Wydział III Departamentu II MSW dodano do kartoteki alfabetycznej 2500 kart (dotyczących osób kontaktujących się z Ambasadą RFN w Warszawie)⁷⁰. W 1975 r. do kartoteki zagadnieniowej wpłynęło 14 144 kart zagadnieniowych oraz 3894 kart E-16⁷¹.

⁶⁷ *Ibidem*, Informacja o pracy Biura „C” MSW w roku 1974, Warszawa, 4 II 1974 r., k. 18; *ibidem*, Sprawozdanie z pracy Biura „C” MSW za rok 1975, b.d., k. 157.

⁶⁸ *Ibidem*, Informacja o pracy Biura „C” MSW w roku 1974, Warszawa, 4 II 1974 r., k. 18; *ibidem*, Sprawozdanie z pracy Wydziału III Biura „C” MSW za rok 1975, b.d., k. 157–158.

⁶⁹ *Ibidem*, Sprawozdanie z pracy Wydziału III Biura „C” MSW za rok 1975, b.d., k. 158.

⁷⁰ *Ibidem*, Informacja dyrektora Biura „C” MSW plk. Jana Zabawskiego o pracy biura w roku 1974, Warszawa, 4 II 1974 r., k. 21.

⁷¹ *Ibidem*, Sprawozdanie z pracy Wydziału III Biura „C” MSW za rok 1975, b.d., k. 162–163.

W 1975 r. na podstawie kartoteki udzielono odpowiedzi na zapytania przesłane m.in. przez Grupę Operacyjno-Dochodzeniową P-64 KS MO Warszawa (12 wykazów personalnych dotyczących mężczyzn, którzy przekroczyli granicę w latach 1965–1975 i odmówili powrotu do kraju), Gabinet MSW (opracowano dwa półroczne sprawozdania w formie zestawień statystycznych w oparciu o odmowy powrotu do kraju od 1 lipca 1974 r. do 30 czerwca 1975 r.), Departament I (przekazano 12 informacji o byłych tajnych współpracownikach SB i MO przebywających za granicą oraz 42 informacje o specjalistach przemysłu ciężkiego, naukowcach i studentach wyjeżdżających do krajów kapitalistycznych na zaproszenie fundacji, stowarzyszeń i na stypendia), Departament II, komendanta Wyższej Szkoły Oficerskiej w Legionowie.

Kartoteka zagadnieniowa z własnej inicjatywy przygotowywała także informacje dla jednostek operacyjnych SB. Dla ministra spraw wewnętrznych sporządzono wykaz 38 nowo mianowanych profesorów z uwzględnieniem ich przeszłości (przekazano go do Departamentu III), dla Departamentu II opracowano dane dotyczące 2255 byłych członków NSDAP zamieszkałych w Polsce, przygotowano też analizę natężenia powrotów do kraju z nielegalnego pobytu za granicą w latach 1946–1975, którą przesłano wszystkim departamentom i biurom operacyjnym. Kartoteka przekazywała również informacje departamentom I–IV. Wśród nich najciekawsze były opracowania dla Departamentu II na temat osób, które wyemigrowały w latach 1946–1975, wracających w tym czasie do kraju, 48 absolwentów szkół wywiadowczych z okresu II wojny światowej mieszkających w Polsce oraz 144 osób, które w czasie wojny współpracowały z wywiadem niemieckim. Z kolei dla Departamentu III sporządzono listę 262 byłych funkcjonariuszy SB, którzy zatrudnieni byli w zakładach mających istotne znaczenie dla gospodarki⁷².

W marcu 1978 r. w Wydziale V Biura „C” utworzono kartotekę Połączonego Systemu Ewidencji Danych o Przeciwniku⁷³, a 21 marca tego roku minister spraw wewnętrznych wydał Zarządzenie nr 011/78 w sprawie powołania PSED. Wydział V prowadził rejestrację osób za pomocą karty EO-9, aczkolwiek nie podlegali jej obywatele polscy. Karty w jej ramach uporządkowane zostały początkowo według 11 działów: I – pracownicy obcego wywiadu; II – ośrodki dywersji ideologicznej przeciw krajom socjalistycznym; III – organizacje terrorystyczne, porywacze i dywersanci; IV – organizacje syjonistyczne wrogie krajom socjalistycznym, organizacje emigracyjne; V – ośrodki wykonujące zadania specjalne, ośrodki dywersji ideologicznej – emigracja; VI – oferenci stanowiący bazę dla działalności przeciwnika; VII – obcokrajowcy i bezpieczeństwa, z którymi w trakcie współpracy wystąpiły niepowodzenia; VIII – osoby proponujące fałszywe informacje; IX – osoby dokonujące akcji prowokacyjnych; X – osoby wpisane do indeksu osób niepożądanych w PRL – pracownicy ambasad; XI – osoby, które popełniły szczególnie niebezpieczne przestępstwo przeciw państwu i pozostają w ukryciu. W marcu 1986 r. dodano działy: XII – dyplomaci państw NATO, Japonii i Chin; XIII – korespondenci państw NATO, Japonii i Chin; XIV – pracownicy przedstawicielstw handlowych, ekonomicznych, ośrodków kultury państw NATO, Japonii i Chin; XV – organizacje zajmujące się przemysłem; XVI – osoby działające na szkodę interesów państw socjalistycznych⁷⁴.

⁷² *Ibidem*, k. 163–165.

⁷³ Kartoteka dostępna jest w Archiwum IPN. W UOP otrzymała nazwę „kartoteka osób uznanych za szczególnie niebezpieczne”.

⁷⁴ 1978 marzec 21, Warszawa – Zarządzenie nr 0011/78 ministra spraw wewnętrznych w sprawie powołania Połączonego Systemu Ewidencji Danych o Przeciwniku..., s. 599–605.

Tabela 4. Praca Centralnej Kartoteki Ogólnoinformacyjnej w latach 1974–1975

Typ czynności	1974 r.	1975 r.
Opracowanie dokumentów, w tym: – kart E-14,	2 787 097 192 991	2 416 695 215 759 (w tym również karty zagadnieniowe)
– kart E-15 i szyfrogramów,	–	1 752 754
– kart E-16,	81 122	144 299
– kwestionariuszy paszportowych,	–	274 275
– innych dokumentów.	85 533	29 608
Sprawdzenie w kartotece	2 427 451	2 416 695
Pilne sprawdzenia	90 191	99 252
Pozytywne sprawdzenie (figurowało w kartotece)	203 503	209 887
Koordinacje	16 635	13 260

Źródło: AIPN, 0350/4, Informacja o pracy Biura „C” MSW w roku 1974, Warszawa, 4 II 1974 r., k. 18; *ibidem*, Sprawozdanie z pracy Wydziału III Biura „C” MSW za rok 1975, b.d., Warszawa, k. 157.

Kartoteki w latach osiemdziesiątych XX w.

W 1981 r. Wydział I Biura „C” MSW składał się z działów: Ewidencji i Statystyki Czynnych Zainteresowań SB (I), Ewidencji i Statystyki Kleru Rzymskokatolickiego (II), Informacji o Wyjazdach Zagranicznych (III), Skorowidza Zagadnieniowego (IV), Elektronicznego Przetwarzania Danych Czynnych Zainteresowań SB (V)⁷⁵. W pierwszym z nich znajdowała się kartoteka statystyczna tajnych współpracowników, konsultantów, kontaktów operacyjnych, dysponentów LK i MK oraz spraw ewidencji operacyjnej i figurantów. W 1981 r. jednostki MSW (5350) i wydziały „C” (51 981) przesłały do tego działu 57 331 nowych rejestracji. Ponadto jednostki operacyjne za pomocą kart E-14 i E-16 zgłosiły 42 080 informacji odnoszących się do czynnych zainteresowań, które – po wniesieniu zmian na kartach statystycznych – przekazano do kartoteki Wydziału III Biura „C”. Praca działu polegała również na realizacji zleceń jednostek operacyjnych oraz zaplanowanych prac, a w 1981 r. na aktualizacji zbiorów zainteresowań czynnych Departamentu IV i Departamentu Techniki. Dział Ewidencji i Statystyki Kleru Rzymskokatolickiego zajmował się uzupełnianiem danych dotyczących przemieszczania się duchowieństwa na terenie całego kraju. W 1981 r. wypisano 4083 karty EOK-6A przeznaczone do kartoteki ogólnoinformacyjnej oraz 5259 kart E-59 do skorowidza alfabetycznego. 13 grudnia 1981 r. do elektronicznego systemu przetwarzania danych zaczęto wprowadzać dane na temat internowania księży, prowadzonych z nimi rozmów oraz podpisywanych oświadczeń lojalności przez duchownych objętych akcją „Jodła”

⁷⁵ AIPN, 0434/35, Sprawozdanie dotyczące stanu pracy Wydziału I Biura „C” MSW w 1981 r., Warszawa, 13 I 1982 r., k. 4.

(internowania) i „Klon” (rozmowy profilaktyczno-ostrzegawcze). W Dziale Informacji o Wyjazdach Zagranicznych na podstawie przepisów wydanych w marcu 1981 r. przez dyrektora Biura Paszportów zaprzestano udzielania informacji jednostkom operacyjnym o osobach ubiegających się o wyjazd za granicę, a będących w aktualnym zainteresowaniu operacyjnym. W 1981 r. do działu wpłynęło 378 035 dokumentów, w tym 299 965 kwestionariuszy paszportowych, 33 513 – paszportów służbowych wielokrotnych, 22 600 – w sprawach przedłużeń, rozszerzeń i wznowień ważności paszportów oraz paszportów konsularnych i wielokrotnych. Do Departamentu I MSW przesłano 1561 informacji o obywatelach PRL mających wyższe wykształcenie i ubiegających się o wyjazd na pobyt czasowy lub stały do krajów kapitalistycznych. W 1981 r. do Wydziału I wpłynęło 8457 nowych postanowień o zastrzeżeniu wyjazdów za granicę. Łącznie w tym roku znajdowało się tam 40 310 przypadków zastrzeżeń wyjazdów za granicę (34 974 w KW MO, 5336 w MSW, Sztabie Generalnym WP i WSW). W Wydziale I Biura „C” funkcjonowała osobna kartoteka (Indeks Osób Niepożądanych w PRL) licząca 2993 osoby⁷⁶.

W połowie sierpnia 1981 r. Wydział I otrzymał od Wydziału III kartotekę zagadnieniową. Do końca tego roku przejęto 20 z 35 działów podlegających przekazaniu. W trakcie tego procesu karty osób zmarłych przeznaczono do zniszczenia. Pozostałe 15 działów kartoteki ostatecznie przeniesiono w 1982 r.⁷⁷ W lipcu 1983 r. zostały wprowadzone Wytyczne do prowadzenia kartoteki zagadnieniowej. Nowością była zmiana poszczególnych działów: III – nielegalne organizacje ujawnione po wprowadzeniu stanu wojennego (13 XII 1981 r.), X – zdrada tajemnicy państwowej i służbowej, XI – działalność byłej „Solidarności”, XIII – nielegalne organizacje opozycyjne, m.in. KSS-KOR, ROPCiO i KPN, XIV – różne działy nowo utworzone (A. penetracja obiektów wojskowych i innych obiektów, B. tajne przeszukania u obywateli polskich, C. polscy specjaliści wyjeżdżający służbowo do krajów kapitalistycznych, D. narkomani i hippisi, E. obywatele polscy deportowani do kraju, F. uprowadzenia i usiłowanie uprowadzenia samolotów, G. znieważenia i pobicia funkcjonariuszy MO i żołnierzy WP, H. przerzut ludzi za granicę, I. penetracja obiektów samochodami przez dyplomatów krajów kapitalistycznych, K. posługiwanie się fałszowanymi i fałszywymi dokumentami, L. nielegalne przekroczenie granicy przez cudzoziemców, Ł. duszpasterstwo akademickie)⁷⁸.

Na początku lat osiemdziesiątych Centralna Kartoteka Ogólnoinformacyjna znajdująca się w Wydziale III Biura „C” liczyła ponad 3,5 mln kart „osób, które w przeszłości były lub aktualnie są w zainteresowaniu jednostek operacyjnych”⁷⁹. W latach 1982–1983 dokonano jej aktualizacji⁸⁰.

Funkcjonowanie kartoteki na przykładzie kilku lat: 1983, 1985, 1986 i 1989 przedstawia tabela 5. W Wydziale III Biura „C” pracowało wówczas kilka zespołów: Zespół kartoteki ogólnoinformacyjnej, Zespół kontroli, Zespół wydzielonej kartoteki,

⁷⁶ *Ibidem*, k. 11.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ AIPN, 1541/3, Wytyczne do prowadzenia kartoteki zagadnieniowej, Warszawa, 21 VII 1983 r., k. 133–135.

⁷⁹ AIPN, 0546/129, Notatka służbowa dotycząca propozycji aktualizacji i wycofywania niektórych rejestracji z kartoteki ogólnoinformacyjnej SB, Warszawa, 5 VII 1982 r., k. 24.

⁸⁰ AIPN, 0550/1, t. 1, Notatka służbowa dotycząca propozycji aktualizacji kartoteki ogólnoinformacyjnej, 1982 r., b.p.

Zespół informatyzacji zbiorów⁸¹. W 1983 r. w wydziale zatrudnione były 72 osoby. Pierwszy zespół zajmował się opracowaniem kart E-15, szyfrogramów, kart rejestracyjnych (EO-4A, E-14), kart aktualizacyjnych (E-16). Prowadził aktualizację zbiorów kartoteki na podstawie nadsyłanych kart (E-16) dotyczących materiałów brakowanych i mikrofilmowanych oraz wycofywał zdezaktualizowane dokumenty. Z kartoteki ogólnoinformacyjnej SB korzystały m.in. następujące jednostki MSW: departamenty II i V, Biuro „W”, Biuro Ochrony Rządu, Więziennictwo, Zarząd Ochrony Funkcjonariuszy. Wpływające do niej dokumenty rejestracyjne były układane alfabetyczno-tematycznie przez dwie osoby (karty rejestracyjne i informacyjne oraz „pisma jednostek terenowych dotyczące koordynacji zainteresowań operacyjnych”)⁸².

W 1986 r. liczba sprawdzeń dokonywanych kartami E-15, szyfrogramami i odciwkami paszportowymi zmalała o 166 733 (6 proc.). Przyczyniło się do tego pismo ministra spraw wewnętrznych z 12 maja tego roku, które zastrzegło kontrolę sprawdzeń w kartotekach ewidencji operacyjnej Biura „C” MSW⁸³. Na początku stycznia 1986 r. Biuro Paszportów otrzymało polecenie informowania pionu „C” o planowanych wyjazdach obywateli PRL za granicę. Efektem tego było sprawdzenie 182 187 podań, a w 11 019 przypadkach zawiadomiono jednostki operacyjne o ubieganiu się o wyjazd osób będących w ich aktualnym zainteresowaniu⁸⁴. W 1989 r. nastąpił spadek sprawdzeń dokonywanych przez jednostki operacyjne o 40 proc. oraz zmniejszyła się liczba nowych rejestracji o 10 proc. Było to spowodowane reorganizacją resortu związaną z transformacją ustrojową w latach 1989–1990. Z kolei porządkowanie archiwów i brakowanie materiałów przez jednostki operacyjne w 1989 r. wpłynęły na wzrost liczby kart E-16⁸⁵.

W Zespole kontroli zajmowano się analizą dokumentów wycofanych z kartoteki oraz kontrolą poprawności opracowania dokumentów kierowanych do jednostek operacyjnych. Podczas weryfikacji przeszło pół miliona kart E-14 i E-16, ponad 30 tys. kart E-15 oraz pism koordynacyjnych znaleziono jedynie 20 błędów⁸⁶.

W Wydziale III Biura „C” MSW prowadzono też wydzieloną kartotekę osób, adresów, telefonów, firm oraz samochodów związanych z działalnością służb bezpieczeństwa krajów kapitalistycznych. W tym zbiorze w 1983 r. dokonano 275 sprawdzeń, w 1985 r. – 240, w 1986 r. – 686, w 1989 r. – 379. W 1985 r. zarejestrowano 1380 informacji (dotyczących 335 osób, 12 adresów, 8 telefonów, 52 firm, 973 samochodów), w 1986 r. – 982, w 1989 r. – 770⁸⁷.

⁸¹ AIPN, 0434/35, Sprawozdanie z pracy Wydziału III Biura „C” MSW, Warszawa, 5 I 1984 r., k. 96.

⁸² AIPN, 0887/98, Sprawozdanie z wykonania zadań Wydziału III Biura „C” MSW w 1985 r., Warszawa, 6 I 1986 r., k. 10, 14.

⁸³ AIPN, 0434/35, Skrócone sprawozdanie z wykonania zadań służbowych przez Wydział III Biura „C” MSW, Warszawa, 2 I 1987 r., k. 193.

⁸⁴ *Ibidem*, k. 194.

⁸⁵ *Ibidem*, Skrócone sprawozdanie z wykonania zadań służbowych przez Wydział III Biura „C” MSW, Warszawa, 5 I 1990 r., k. 270.

⁸⁶ AIPN, 0887/98, Sprawozdanie z wykonania zadań Wydziału III Biura „C” MSW w 1985 r., Warszawa, 6 I 1986 r., k. 14.

⁸⁷ AIPN, 0434/35, Sprawozdanie dotyczące stanu pracy Wydziału I Biura „C” MSW w 1981 r., Warszawa, 13 I 1982 r., k. 97–98; AIPN, 0887/98, Sprawozdanie z wykonania zadań Wydziału III Biura „C” MSW w 1985 r., Warszawa, 6 I 1986 r., k. 13–14; AIPN, 0434/35, Skrócone sprawozdanie z wykonania zadań służbowych przez Wydział III Biura „C” MSW, Warszawa, 2 I 1987 r., k. 194; *ibidem*, Skrócone sprawozdanie z wykonania zadań służbowych przez Wydział III Biura „C” MSW, Warszawa, 5 I 1990 r., k. 269.

Tabela 5. Praca Centralnej Kartoteki Ogólnoinformacyjnej w latach 1983, 1985–1986, 1989

Typ czynności	1983	1985	1986	1989
Opracowanie dokumentów, w tym:	2 634 841	3 259 388	2 630 504	1 669 489
– kart E-14,	217 017	261 283	–	154 455
– kart E-15,	1 864 800	2 495 999	2 215 461	1 138 806
– kart E-15 (pilnych),	126 805	214 818	173 614	73 796
– szyfrogramów,	102 396	96 420	58 141	21 882
– kart E-16,	320 145	187 632	–	240 633
– innych dokumentów.	3678	3236	–	19 271
Zarząd Ochrony Funkcjonariuszy	–	–	1101	–
Odcinki paszportowe	–	–	182 187	–
Sprawdzenie w kartotece	136 417	–	–	–
Koordynacje	28 338	37 283	33 061	19 339

Źródło: AIPN, 0434/35, Sprawozdanie z pracy Wydziału III Biura „C” MSW, Warszawa, 5 I 1984 r., k. 96; *ibidem*, Skrócone sprawozdanie z wykonania zadań służbowych przez Wydział III Biura „C” MSW, Warszawa, 2 I 1987 r., k. 193; AIPN, 0887/98, Sprawozdanie z wykonania zadań Wydziału III Biura „C” MSW w 1985 r., Warszawa, 6 I 1986 r., k. 10, 14.

Informatyzacja kartotek⁸⁸

Kolejnym zadaniem, które realizowano w Biurze „C” MSW, było informatyzowanie zbiorów kartotecznych. W 1958 r. Biuro „C” nawiązało kontakt z Zakładem Maszyn Matematycznych Polskiej Akademii Nauk, aby ustalić wymogi, którym powinien odpowiadać komputer dla tej jednostki. Prace nad tą kwestią trwały cztery lata, a w 1962 r. zagadnienie automatyzacji kartoteki Biura „C” MSW zostało zgłoszone do Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, która jako wykonawcę wytypowała Zakład Aparatów Matematycznych PAN. Ostatecznie jednak nie udało się w kraju skonstruować komputera. W 1972 r. dyrektor Biura „C” Jan Zabawski zwrócił się do Antoniego Bossowskiego⁸⁹, który w tym czasie pełnił funkcję dyrektora Ośrodka

⁸⁸ Szerzej zob.: M. Kwaśniak, *Elektroniczne bazy danych Służby Bezpieczeństwa*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2014, t. 7, s. 55–70; T. Ruzikowski, *Zarys Zintegrowanego (Automatyzowanego) Systemu Kartotek Operacyjnych resortu spraw wewnętrznych*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2010, t. 3, s. 79–116.

⁸⁹ Antoni Bossowski (ur. 11 II 1930 r. w Bogumiłowicach) – w resorcie spraw wewnętrznych od 6 V 1957 r. jako starszy technik Laboratorium Elektroniki Instytutu Techniki Operacyjnej Biura „T” MSW. Od 1 VII 1958 r. inżynier, a od 1 VII 1960 r. kierownik Działu IV Wydziału VI Instytutu Techniki Operacyjnej Biura „T” MSW. Od 1 IV do 31 VII 1962 r. kierownik Działu IV Wydziału IX Instytutu Techniki Operacyjnej Biura „T” MSW. W okresie 1 VIII 1962 r. – 31 XII 1965 r. służył w Zarządzie Łączności MSW. Od 1 I 1966 r. zastępca dyrektora, a od 1 I 1969 r. zastępca dyrektora ds. Elektronicznego Przetwarzania Informacji Zakładu Techniki Specjalnej MSW. Od 15 V 1971 r. dyrektor Ośrodka Informatyki MSW. Od 31 III 1980 r. w dyspozycji dyrektora Departamentu Kadr MSW. Od 15 VII 1980 r. do 29 II 1984 r. starszy inspektor na etacie niejawnym Grupy III Departamentu II MSW. Oddelegowany do Grupy Operacyjnej „Wisła” w Moskwie, gdzie realizował zadania opera-

Informatyki, z prośbą o przyspieszenie prac nad automatyzacją kartoteki. W tym celu został powołany zespół składający się z pracowników Biura „C” i Ośrodka Informatyki pod przewodnictwem zastępcy naczelnika Wydziału VIII Biura „C” ppłk. Janusza Czubackiego⁹⁰. Zespół ten opracował wstępny projekt informatyzacji kartoteki ogólnoinformacyjnej⁹¹.

W listopadzie 1970 r. w MSW powstała koncepcja automatyzacji kartotek osobowych. Przygotowano również studium, w którym analizowano, jaka część zasobu miałyby zostać poddana temu procesowi, oraz ustalono zasady opisu zasobu archiwalnego możliwe do wprowadzenia do komputera⁹². Przewidywano, że prace nad Zautomatyzowanym Systemem Kartotek Operacyjnych (ZSKO) będą realizowane w latach 1971–1975, lecz ostatecznie w tym okresie nie został on utworzony, prawdopodobnie z powodu pilniejszych prac nad innymi systemami informatycznymi.

30 grudnia 1974 r. w Biurze „C” uruchomiono pierwszy System Ewidencji Kleru „EZOP-IV”. Obejmował on dwa podsystemy zawierające łącznie 6 mln informacji: parafie (7 tys.) i obiekty sakralne Kościoła rzymskokatolickiego (12 tys.) oraz dane osobowe i na temat działalności osób duchownych (30 tys. osób). W celu przeniesienia tych informacji na nośnik maszynowy zakodowano i wyperforowano 500 tys. kart. System ten był podstawą kolejnych etapów procesu automatyzacji ewidencji operacyjnej i wszystkich innych tego typu zbiorów resortu⁹³. W 1975 r. rozpoczęto prace nad Podsystemem Ewidencji Czynnych Zainteresowań (EZOP-1) – opracowano tablice kodowe i instrukcję kodowania informacji oraz przeprowadzono szkolenie pracowników w tym zakresie⁹⁴. W następnym roku w Biurze „C” zakończono wdrażanie systemu EZOP-IV do eksploatacji⁹⁵. W 1979 r. powrócono do ZSKO, w którego skład miały wejść: Centralny Rejestr Osób i Spraw (CROS), podsystemy zagadnieniowe, System Informacji Kierownictwa.

---

cyjne wśród obywateli polskich przebywających służbowo na terenie Mińska. Oficjalnie pełnił funkcję konsula ds. kultury Konsulatu Generalnego PRL w Mińsku. 5 VI 1984 r. zwolniony z resortu. AIPN 0604/719, Akta osobowe Antoniego Bossowskiego; Antoni Bossowski – Katalog funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/98516>, dostęp 22 II 2026 r.

⁹⁰ Nemeniusz Janusz Czubacki (ur. 25 II 1924 r. w Starej Wólce, używał imienia Janusz) – w Resorcie Bezpieczeństwa Publicznego od 9 XI 1944 r. jako sekretarz Oddziału II Cenzury Wojskowej RBP. Od 1 III 1946 r. młodszy referent, a od 15 IX 1946 r. referent Wydziału II Głównego Urzędu Cenzury MBP. Od 2 XII 1946 r. referent Sekcji 2 Wydziału VII, od 1 IV 1948 r. w Sekcji 3 Wydziału I Departamentu II MSW. Od 1 IV 1950 r. starszy referent, od 1 III 1952 r. starszy referent / p.o. kierownik, a od 1 I 1953 r. kierownik Sekcji 3 Wydziału I Departamentu II MSW. Od 1 IV 1955 r. kierownik, od 1 IV 1956 r. starszy referent techniki operacyjnej Sekcji 1 Wydziału I Departamentu X KdsBP. Od 28 XI 1956 r. zastępca kierownika działu, od 1 I 1957 r. zastępca naczelnika Wydziału I Biura Ewidencji Operacyjnej MSW. Od 1 XI 1965 r. zastępca naczelnika Wydziału I, od 1 II 1969 r. zastępca naczelnika Wydziału VIII, a od 1 VIII 1975 r. naczelnik Wydziału VIII Biura „C” MSW. Od 20 IV 1980 r. do 20 III 1990 r. zastępca dyrektora Biura „C” MSW. AIPN, 0242/1627, Akta osobowe Nemeniusza Janusza Czubackiego; Nemeniusz Janusz Czubacki – Katalog funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/28009>, dostęp 22 II 2026 r.

⁹¹ AIPN, 0533/12, Automatyzacja – pierwsze próby rozwiązania problemu. Notatka służbowa dyrektora Biura „C” MSW płk. Jana Zabawskiego w sprawie automatyzacji kartoteki Biura „C” MSW, Warszawa, 25 VII 1972 r., k. 3–5.

⁹² T. Ruzikowski, *Zarys Zintegrowanego (Zautomatyzowanego) Systemu Kartotek...*, s. 81–83.

⁹³ AIPN, 0350/4, Informacja o pracy Biura „C” MSW w roku 1974, Warszawa, 4 II 1975 r., k. 14–15.

⁹⁴ *Ibidem*, Sprawozdanie z prac Zespołu ds. Automatyzacji za rok 1975, Warszawa, b.d., k. 152.

⁹⁵ *Ibidem*, Główne kierunki pracy Biura „C” MSW na rok 1976, Warszawa, 8 XII 1975 r., k. 119.

W latach osiemdziesiątych proces informatyzacji zasobów kartotecznych Biura „C” MSW, a dokładnie wydziałów I i III, nabrał rozpędu. Bazę logistyczną tej operacji zapewniały „wydziały informatyczne” Biura „C”: IX (ZSKO), X (eksploatacja systemów informatycznych), XI (zaopatrzenie i obsługa sprzętu)⁹⁶. Do edycji danych wykorzystywano komputery: H-6040, R-32, R-11, G-118. W 1981 r. kontynuowano informatyzowanie kartoteki czynnych zainteresowań SB Wydziału I w ramach CROS-1, stanowiącego zbiór figurantów spraw ewidencji operacyjnej. Do końca 1981 r. zawierał on informacje o 47 153 osobach⁹⁷. W 1986 r. w Wydziale I przystąpiono do wprowadzania zastrzeżeń wyjazdów do systemu komputerowego ZSKO. Systemem tym objęto zastrzeżenia z jednostek centralnych MSW i KG MO, jednostek operacyjnych MON i dwóch WUSW w Kaliszu i Bielsku Białej (w banku danych zamieszczono 25 proc. wszystkich zastrzeżeń). We wrześniu 1983 r. zainicjowano udzielanie informacji z systemu „Magister”, który zawierał dane osób z wyższym wykształceniem. W tym samym miesiącu rozpoczęto wprowadzanie do ZSKO danych z kartotek ogólnoinformacyjnych jednostek terenowych (WUSW w Bielsku-Białej i Kaliszu).

Z kolei w Wydziale III prowadzono prace nad ZSKO. Działania zespołu informatyzującego zbiory Wydziału III koncentrowały się na udzielaniu jednostkom MSW informacji z systemów związanych z ludnościowym systemem informatycznym PESEL⁹⁸: CBD (Centralnego Banku Danych, który zbierał dane identyfikacyjne wszystkich obywateli PRL i cudzoziemców mieszkających na stałe w PRL), „Magister” i TBD (Terenowych Banków Danych zawierających szczegółowe informacje o obywatelach PRL zamieszkałych w danym regionie⁹⁹) oraz wprowadzaniu danych i ich weryfikacji w ZSKO. Z systemów CBD, „Magister” i TBD w 1985 r. udzielono 2385 informacji, w 1986 r. – 3895; w 1985 r. zakodowano 15 833 dokumenty obejmujące 21 134 rejestracje. W 1985 r. na podstawie wydruków komputerowych zweryfikowano 27 601 osób oraz dokonano 3149 poprawek błędnie wprowadzonych informacji do ZSKO¹⁰⁰. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych starano się na nowo usystematyzować założenia projektu ZSKO. Miał to być zespół systemów: ewidencji operacyjnej, zagadnieniowych jednostek operacyjnych i operacyjno-technicznych. Ze względu na budowę ZSKO w grudniu 1982 r. został opracowany projekt funkcjonowania ewidencji operacyjnej w nowych warunkach. Przewidywano stosowanie zmienionych kart. Pierwsza z nich, E-15P/83 (karta „P”), w zakresie danych identyfikacyjno-osobowych miała zastąpić kartę E-15 (w funkcji pytania) oraz kartę E-16 (w funkcji aktualizacyjnej). Karta „P” służyła do zapisu podstawowych danych personalnych umożliwiających sprawdzanie

⁹⁶ AIPN, 0434/35, Sprawozdanie z pracy Wydziału IX Biura „C” MSW w roku 1986 (skrót), Warszawa, 3 I 1987 r., k. 232–235.

⁹⁷ *Ibidem*, Sprawozdanie dotyczące stanu pracy Wydziału I Biura „C” MSW w 1981 r., Warszawa, 13 I 1982 r., k. 13.

⁹⁸ B. Kluska, *PeSEL w PRL. Informacja czy inwigilacja?*, Łódź 2019.

⁹⁹ TBD zawierały dane na temat: zmiany nazwisk i imion; stanu cywilnego; adresów poprzedniego, aktualnego i czasowego miejsca pobytu; dokumentu tożsamości, rysopisu i pseudonimów; służby wojskowej; zgonu. Zob. *Terenowy Bank Danych Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (TBD PESEL)*, oprac. Rządowe Centrum Informatyczne PESEL, Warszawa, maj 1987 r., <https://historiainformatyki.pl/dokument.php?nrar=9&nrzesp=1&sygn=IX/1/3&handle=1262>, dostęp 4 IV 2025 r.

¹⁰⁰ AIPN, 0887/98, Sprawozdanie z wykonania zadań Wydziału III Biura „C” MSW w 1985 r., Warszawa, 6 I 1986 r., k. 14; AIPN, 0434/35, Skrócone sprawozdanie z wykonania zadań służbowych przez Wydział III Biura „C” MSW, Warszawa, 2 I 1987 r., k. 193.

i udzielanie informacji. Pozostałe nowe karty to: EO-4E/83 (karta „E”), która w zakresie danych operacyjno-ewidencyjnych zastępowała część operacyjną karty EO-4 (w funkcji rejestracyjnej) oraz kartę E-16 (w funkcji aktualizacyjnej) i przeznaczona była do rejestracji osób i spraw; EO-4C/83 (karta „C”) i EO-4D/83 (karta „D”), które w zakresie danych charakterologiczno-ryسوبisowych i danych o działalności rejestrowanych osób zastępowały część osobową karty EO-4 (w funkcji rejestracyjnej) oraz kartę E-16 (w funkcji aktualizacyjnej). Karta „C” służyła do odnotowywania danych „osobowo-poznawczych” oraz „związków osobowych”, a karta „D” – do zapisywania wiadomości o aktywności „społeczno-zawodowej i politycznej” rejestrowanych osób. Dokument „K-P” lub „K-O” (wydruk komputerowy) stanowił odpowiedź na zlecenie sprawdzenia osoby kartą „P”, a w momencie rejestracji również potwierdzenie sprawdzenia osoby w zbiorach pionu „C” i w tej roli zastępował kartę E-15¹⁰¹. W 1989 r. Wydział III zajmujący się wdrażaniem ZSKO zakodował i wprowadził do systemu 29 792 informacji. W tym roku znajdowały się w nim dane: 202 258 osób, 251 120 rejestracji SB i 58 384 rejestracji MO¹⁰².

Kartoteki SB w okresie zmiany ustrojowej (1989–1990)

Lata 1989–1990 to okres transformacji ustrojowej, który objął również policję polityczną, czyli funkcjonującą od 1956 r. Służbę Bezpieczeństwa. Zmiana sytuacji politycznej wymusiła reformę w resorcie spraw wewnętrznych. Faktyczna reorganizacja w MSW nastąpiła w sierpniu 1989 r. – po wybraniu przez Sejm na premiera Tadeusza Mazowieckiego. Szef resortu spraw wewnętrznych gen. Czesław Kiszczak 24 sierpnia 1989 r. wydał Zarządzenie nr 075/89 w sprawie likwidacji i przekształcenia jednostek organizacyjnych MSW. Jego konsekwencją było powstanie nowych jednostek ministerstwa: Departamentu Konstytucyjnego Porządku Państwa, Departamentu Ochrony Gospodarki i Departamentu Studiów i Analiz¹⁰³. Przeprowadzając tę reorganizację, starano się stworzyć wrażenie, że skompromitowane struktury resortu przestały istnieć, i tym samym ograniczyć reformę. W rzeczywistości zarówno kierownictwo, jak i szeregowi funkcjonariusze spodziewali się głębszych zmian¹⁰⁴.

Restrukturyzacja bezpieki latem 1989 r. wiązała się z procesem niszczenia dokumentacji archiwalnej i ewidencyjnej¹⁰⁵. Ten nielegalny proceder został zapoczątkowany

¹⁰¹ M. Komanińska-Lyp, *Ewidencja operacyjna i archiwum – uwagi wstępne* [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 82–83.

¹⁰² AIPN, 0434/35, Skrócone sprawozdanie z wykonania zadań służbowych przez Wydział III Biura „C” MSW, Warszawa, 5 I 1990 r., k. 270.

¹⁰³ AIPN Kr, 055/34, t. 1, Zarządzenie nr 075/89 Ministra Spraw Wewnętrznych z 24 VIII 1989 r. w sprawie likwidacji i przekształcenia niektórych jednostek organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, k. 37–38.

¹⁰⁴ T. Kozłowski, *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*, Warszawa 2019; R. Leśkiewicz, *Od Służby Bezpieczeństwa do Urzędu Ochrony Państwa*, „Dzieje Najnowsze” 2016, nr 1, s. 165–188; A. Nyzio, *Rakowiecka w remoncie. Transformacja polityki bezpieczeństwa wewnętrznego Polski w latach 1989–1993*, Kraków 2020; *Transformacja ustrojowa – nowe perspektywy*, red. M. Przeperski, D. Wicenty, Gdańsk – Warszawa 2022.

¹⁰⁵ S. Koller, *Ostatnia zbrodnia komunizmu – zacieranie pamięci. Stan badań nad brakowaniem i niszczeniem materiałów organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990* [w:] *Transformacja i archiwum. Od tajnych do jawnych akt komunistycznych służb bezpieczeństwa*, red. nauk. J. Bednarek, P. Pezryna, Łódź – Warszawa 2025, s. 17–101; S. Pilarski, *Niszczenie materiałów Służby Bezpieczeństwa*

w połowie czerwca 1989 r., kiedy – po przegranych przez komunistów wyborach – Biuro „W” (zajmujące się kontrolowaniem korespondencji) rozwiązano, a jego dokumentację włączono do Departamentu II MSW¹⁰⁶. 26 czerwca 1989 r. gen. Henryk Dankowski, piastujący wówczas stanowisko szefa SB i wiceministra spraw wewnętrznych¹⁰⁷, przesłał do wszystkich WUSW szyfrogram o „zdjęciu z ewidencji operacyjnej” wybranych posłów i senatorów będących TW (bez informowania ich o tym) oraz polecił przesłać do siebie ich charakterystyki. Nakazywał również podtrzymywanie z nimi kontaktu operacyjnego¹⁰⁸. Następnie, po likwidacji Departamentu IV pod koniec lipca 1989 r. i przejściu jego dokumentacji przez Departament Studiów i Analiz, rozpoczęto na wielką skalę akcję usuwania teczek ewidencji operacyjnej na księży (TEOK). Generał Dankowski na telekonferencji z szefami WUSW poinformował wówczas o konieczności pozbycia się dokumentacji dotyczącej duchowieństwa¹⁰⁹. W następnym miesiącu dyrektor Departamentu IV MSW gen. Tadeusz Szczygieł¹¹⁰ sporządził raport dla gen. Dankowskiego na temat teczek na księży i zaproponował ich zniszczenie, co zostało zaakceptowane przez szefa¹¹¹. W końcu września 1989 r. zastępca naczelnika Wydziału XIII Biura „B” MSW płk Stanisław Machnicki wydał rozkaz o zniszczeniu wszelkiej dokumentacji z przeprowadzanych obserwacji działaczy opozycyjnych¹¹².

W lipcu 1989 r. w pionie „C” zostały wydane postanowienia dotyczące brakowania i niszczenia dokumentów. Wiemy o tym z pisma zastępcy dyrektora Biura „C” płk. Janusza Czubackiego do szefa Służby Zabezpieczenia Operacyjnego MSW gen. bryg. Stefana Stochaja z grudnia tego roku: „Ogólne zasady postępowania z aktami i dokumentacją ewidencyjną przyjęte w lipcu 1989 roku zostały przekazane ustnie (osobiście lub telefonicznie) naczelnikom wydziałów (sekcji) »C« WUSW”¹¹³. W piśmie podkreślono, że

---

w latach 1989–1990 (ze szczególnym uwzględnieniem dokumentacji dotyczącej NSZZ „Solidarność”) w województwie piotrkowskim. Egzemplifikacja przebiegu procedury i próby wyciągnięcia konsekwencji prawnych wobec jego organizatorów oraz wykonawców na szczeblu wojewódzkim i ministerialnym. „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2018, nr 1, s. 437–467.

¹⁰⁶ Faktycznie jednostka ta prowadziła kontrolę listów do lipca 1990 r. AIPN, 0658/25, Struktura organizacyjna Departamentu II MSW – zarządzenie organizacyjne nr 0115/org., k. 21.

¹⁰⁷ Henryk Dankowski – od czerwca 1958 r. do maja 1982 r. w Wojskowej Służbie Wewnętrznej. Od 25 V 1982 r. dyrektor Departamentu III MSW, od 10 VII 1985 r. dyrektor Departamentu III i zastępca szefa Służby Bezpieczeństwa Wewnętrznego. 20 XII 1986 r. mianowany szefem SB i podsekretarzem stanu. Od 31 X 1989 r. do 31 VII 1990 r. I zastępca ministra. AIPN, 2174/6786, Akta osobowe Henryka Dankowskiego; AIPN, 0604/1922, t. 1–2, Akta osobowe Henryka Dankowskiego; Henryk Dankowski – Katalog funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/27203>, dostęp 4 IV 2025 r.

¹⁰⁸ *Przeciw Solidarności 1980–1989. Rzeszowska opozycja w tajnych archiwach MSW*, oprac. J. Draus, Z. Nawrocki, Rzeszów 2000, s. 329.

¹⁰⁹ M. Kruk, *Niszczenie materiałów archiwalnych w Wojewódzkim Urzędzie Spraw Wewnętrznych w Gdańsku w latach 1989–1990*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2011, t. 4, s. 252–253.

¹¹⁰ Tadeusz Szczygieł – od czerwca 1985 r. do sierpnia 1989 r. dyrektor Departamentu IV MSW, od sierpnia 1989 r. do kwietnia 1990 r. dyrektor Departamentu Studiów i Analiz MSW. Zob. AIPN, 0604/1832, Akta osobowe Tadeusza Szczygła.

¹¹¹ AIPN, 0832/4, Raport w sprawie likwidacji teczek na księży, 26 VIII 1989 r., k. 7; *ibidem*, Rozkaz zniszczenia dokumentów, 1 IX 1989 r., k. 7.

¹¹² Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi (dalej: AIPN Łódź), 051/71, t. 5, Pismo zastępcy naczelnika Wydziału XIII Biura „B” MSW płk. Stanisława Machnickiego, 25 IX 1989 r., b.p. Zob. R. Peterman, *Rozkaz – zniszczyć!*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2006, nr 1–2, s. 112–115.

¹¹³ AIPN, 0718/41, Pismo zastępcy dyrektora Biura „C” MSW płk. Janusza Czubackiego do szefa Służby Zabezpieczenia Operacyjnego gen. bryg. Stefana Stochaja, Warszawa, grudzień 1989 r., k. 7–8.

„niszczeniu podlegają materiały dotyczące zagadnień, które nie wchodzą w zakres nowo utworzonych jednostek organizacyjnych resortu i nie mają historycznego znaczenia”¹¹⁴. Należały do nich: z zespołu akt operacyjnych materiały, których okres przechowywania minął wg Zarządzenia nr 049/85¹¹⁵, akta zalegalizowanej opozycji politycznej i kleru katolickiego, a z zespołu akt obiektowych – teczki obiektów, które przestały być operacyjnie „chronione” przez SB. Z kolei dokumentację typową (wytyczne, plany, programy, założenia) analizowano ze względu na mijający okres jej przechowywania i wyznaczano poszczególne źródła do zniszczenia. Karty osób „przechodzących” w aktach przeznaczonych do zniszczenia miały zostać wyłączone z kartoteki ogólnoinformacyjnej i zagadnieniowej¹¹⁶.

Historycy zajmujący się tym tematem uważają (do czego się przychyłam), że w lipcu 1989 r. doszło do spotkania kierownictwa pionu archiwalno-ewidencyjnego z gen. Dankowskim i z ministrem spraw wewnętrznych gen. Kiszczakiem, podczas którego wydano ustne polecenia dotyczące ogólnych zasad postępowania z aktami i dokumentacją ewidencyjną¹¹⁷. Określały one zakres i sposób selekcji materiałów archiwalnych i ewidencyjnych polegającej na wytypowaniu akt do dalszego przechowywania lub zniszczenia.

Pod koniec lipca 1989 r. dyrektor Biura „C” płk Piotrowski – zgodnie z poleceniem ministra spraw wewnętrznych gen. Kiszczaka – nakazał przeprowadzenie analizy materiałów archiwalnych „w celu zakwalifikowania dokumentów specjalnego znaczenia do wydzielenia ich i szczególnego zabezpieczenia”¹¹⁸. Prace przebiegały w czterech działach zagadnieniowych: 1) akta osobowych źródeł informacji złożone w archiwum po 1975 r., wykorzystywane do rozpracowania środowisk opozycyjnych; 2) materiały operacyjne i postępowania przygotowawczych dotyczące osób, które prowadziły antysystemową działalność, a zostały senatorami i posłami „lub działają w opozycji konstruktywnej”; 3) dokumentacja operacyjna odnosząca się do hierarchii kościelnej, „teczki kardynałów i biskupów, księży prowadzących opozycyjną działalność polityczną, jak również akta dotyczące wrogiej działalności aktywistów różnych związków wyznaniowych”; 4) materiały archiwalne dotyczące wyborów i referendum w latach 1946–1989¹¹⁹. Wraz z aktami wyłączeniu podlegały karty z kartoteki ogólnoinformacyjnej z informacjami na temat osób występujących w tych dokumentach. Wyłączone materiały miały być przechowywane w osobnych pomieszczeniach Biura „C”¹²⁰.

Realizując lipcowe dyspozycje, naczelnik Wydziału III ppłk Adam Bielecki i jego zastępca płk Stanisław Piega na początku sierpnia 1989 r. sporządzili notatkę służbową

¹¹⁴ *Ibidem*, k. 7.

¹¹⁵ 1985 lipiec 8, Warszawa – Zarządzenie nr 049/85 ministra spraw wewnętrznych w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych. Wykaz akt określających kategorie z uwzględnieniem kwalifikacji na czas pokoju i zagrożenia bezpieczeństwa Państwa i wojny (załącznik) [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 1205–1276.

¹¹⁶ AIPN, 0718/41, Pismo zastępcy dyrektora Biura „C” MSW płk. Janusza Czubackiego do szefa Służby Zabezpieczenia Operacyjnego gen. bryg. Stefana Stochaja, Warszawa, grudzień 1989 r., k. 7–8. Zob. też: S. Koller, *Normatywne zasady brakowania i niszczenia materiałów Służby Bezpieczeństwa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (1956–1990)*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 2, s. 353–355.

¹¹⁷ S. Koller, *Normatywne zasady brakowania...*, s. 354–355; K. Ostrowska, M. Żuławnik, *Niszczenie kartotek Biura „C” MSW...*, s. 244.

¹¹⁸ 1989 lipiec 29, Warszawa – Notatka dyrektora Biura „C” MSW dotycząca specjalnego zabezpieczenia materiałów archiwalnych w Biurze „C” MSW [w:] *Ewidencja i archiwum...*, s. 1277–1278.

¹¹⁹ *Ibidem*, s. 1277.

¹²⁰ *Ibidem*.

poruszającą kwestię szczególnego zabezpieczenia, przechowywania i wycofywania kart rejestracyjnych z kartoteki ogólnoinformacyjnej. Na tej podstawie w drugiej połowie sierpnia tego roku powstała tzw. kartoteka wydzielona, która obejmowała karty posłów i senatorów wyłączone z Centralnej Kartoteki Ogólnoinformacyjnej. Oprócz tego miała ona zawierać karty dotyczące: „a) skazanych w przeszłości na karę powyżej 2 lat więzienia, na które nie posiadamy materiałów archiwalnych (zniszczone); b) aktywistów działających w nielegalnych strukturach; c) osobowych źródeł informacji [pozyskanych] do rozpracowania struktur opozycyjnych; d) internowanych w okresie stanu wojennego; e) zatrzymanych w czasie rozruchów, na których nie posiadamy materiałów; f) zmarłych księży i osoby, które wystąpiły ze stanu duchownego”¹²¹. We wrześniu 1989 r. w pionie „C” przygotowano nową wersję notatki na temat szczególnego zabezpieczenia, przechowywania i wycofywania kart rejestracyjnych z CKOI. Usunięto dwie kategorie (pkt. d i f) oraz zmieniono brzmienie pkt. e): „biorących udział w nielegalnych zgromadzeniach, na których zebrane materiały pozostają w naszej dyspozycji”¹²². Dostęp do kartoteki wydzielonej był ograniczony – miało go kierownictwo wyższego szczebla, uprawnieni przedstawiciele komórek kadrowych MSW i Zarządu Ochrony Funkcjonariuszy oraz upoważnieni pracownicy operacyjni. Informacje o osobach, które znajdowały się w omawianej kartotece, podlegały zabezpieczeniu w systemie ZSKO. Miał tam powstać „wydzielony zbiór o ograniczonym dostępie do bazy i odpowiednich zabezpieczeniach systemowych i programowych”¹²³.

We wspomnianych notatkach kierownictwa pionu „C” (z sierpnia i września 1989 r.) wymieniono kategorie zarejestrowanych osób, których karty należało usunąć z kartoteki ogólnoinformacyjnej Wydziału III Biura „C” MSW. Obejmowały one: „1. Skazanych w przeszłości na karę do 2 lat więzienia, na które wydziały (sekcje) »C« dokonały zniszczenia materiałów; 2. Odmowy powrotów obywateli PRL z wyjazdów prywatnych do krajów kapitalistycznych; 3. Biorących udział w manifestacjach i nielegalnych zgromadzeniach, na których brak jest materiałów; 4. Upoważnionych do dostępu do wiadomości stanowiących tajemnicę państwową (pozostawiając ten typ rejestracji wyłącznie w kartotece ogólnoinformacyjnej pionu »C«); 5. Wpisanych do indeksu niepożądanych w PRL po ich odwołaniu; 6. Rejestrowanych, u których dokonano przeszukania z wynikiem negatywnym, jeżeli od daty rejestracji upłynęło 5 lat; 7. Rejestrowanych cudzoziemców i obywateli polskich, którzy domeldowywali się lub byli domeldowani w hotelach, jeżeli od daty rejestracji upłynęło 5 lat”¹²⁴. Wymieniono również dziewięć kategorii informacji, które należało pozostawić w kartotece ogólnoinformacyjnej: „Aktualne zainteresowania jednostek operacyjnych SB, WSW, Zarządu II Sztabu Generalnego WP, WSW Jednostek Wojskowych, Wojsk Ochrony Pogranicza; [dane osób] rejestrowanych przez jednostki MO jako kandydatów i tajnych współpracowników; aktualnie prowadzone sprawy przez jednostki śledcze MSW; zastrzeżonych na wyjazdy za granicę; wpisanych do indeksu niepożądanych na przyjazdy do PRL;

¹²¹ AIPN, 0718/41, Notatka służbowa dotycząca szczególnego zabezpieczenia oraz przechowywania i wycofywania kart rejestracyjnych z kartoteki ogólnoinformacyjnej SB, sierpień 1989 r., k. 3–4.

¹²² *Ibidem*, Notatka dotycząca szczególnego zabezpieczenia oraz przechowywania i wycofywania kart rejestracyjnych z kartoteki ogólnoinformacyjnej SB, wrzesień 1989 r., k. 16.

¹²³ *Ibidem*, k. 16. Szerzej o kartotece wydzielonej zob. K. Ostrowska, M. Żuławnik, *Niszczenie kartotek Biura „C” MSW...*, s. 243–249.

¹²⁴ AIPN, 0718/41, Notatka służbowa dotycząca szczególnego zabezpieczenia oraz przechowywania i wycofywania kart rejestracyjnych z kartoteki ogólnoinformacyjnej SB, sierpień 1989 r., k. 17; K. Ostrowska, M. Żuławnik, *Niszczenie kartotek Biura „C” MSW...*, s. 245.

rejestrowanych w ramach faktów i materiałów wstępnych; rejestrowanych w ramach TEOK; internowanych w okresie stanu wojennego; będących w przeszłości w zainteresowaniu jednostek operacyjnych, na których posiadamy materiały”¹²⁵.

Ostatecznie kartoteka wydzielona ze względu na sytuację polityczną została zakwalifikowana do zniszczenia, a karty oznaczono literą „Z”. Według ustaleń Katarzyny Ostrowskiej i Mariusza Żuławnika miało to miejsce w ostatnim kwartale 1989 r. lub w styczniu (prawdopodobnie po 9) 1990 r. W tym dniu odbyła się telekonferencja kierownictwa MSW z szefami WUSW. W jej trakcie gen. Bogusław Stachura, wiceminister spraw wewnętrznych¹²⁶, oznajmił: „Materiały archiwalne niszczy zgodnie z wytycznymi – nieważne, że to się kiedyś przyda”¹²⁷. Generał Krzysztof Majchrowski, dyrektor Departamentu Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa, również polecił, aby „wszystkie osoby wykorzystywane przed 4 czerwca 1989 r. wyrejestrować, a materiały zniszczyć. Sprawy operacyjne poddać analizie tak, aby nie było dokumentów tajnych współpracowników”¹²⁸.

Na początku 1990 r. informacje o likwidowaniu archiwów SB dotarły do posła Jana Marii Rokity, który był przewodniczącym sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do Zbadania Działalności MSW¹²⁹. 19 stycznia 1990 r. tzw. komisja Rokity zażądała od szefa MSW i prokuratora generalnego Józefa Żyty wyjaśnień w sprawie niszczenia akt. Pod koniec stycznia 1990 r. proceder opisała „Gazeta Wyborcza”¹³⁰.

30 stycznia 1990 r. dyrektor Biura „C” MSW płk Piotrowski na konferencji prasowej oświadczył, że niszczenie akt odbywa się w związku z reorganizacją MSW i jest zgodne z prawem. Mimo to dzień później Kiszczak wydał decyzję zakazującą niszczenia dokumentów w MSW¹³¹, aczkolwiek trwało ono w resorcie spraw wewnętrznych aż do lipca 1990 r. 2 kwietnia tego roku minister edukacji narodowej powołał specjalną Komisję do spraw Zbiorów Archiwalnych MSW w składzie: poseł Adam Michnik, doc. dr hab. Bogdan Kroll, prof. Jerzy Holzer i prof. Andrzej Ajnenkiel. 12 kwietnia 1990 r. wydała ona dokument, w którym zwracała uwagę na konieczność przestrzegania rozkazu ministra spraw wewnętrznych z 31 stycznia 1990 r. zakazującego niszczenia wszelkich dokumentów, w tym fonoteki i fototeki, zarówno znajdujących się we wszystkich jednostkach strukturalnych, jak i przekazanych do archiwów¹³².

¹²⁵ AIPN, 0718/41, Notatka dotycząca szczególnego zabezpieczenia oraz przechowywania i wycofywania kart rejestracyjnych z kartoteki ogólnoinformacyjnej SB, wrzesień 1989 r., k. 17.

¹²⁶ Bogusław Stachura – od czerwca 1969 r. do listopada 1981 r. wiceminister spraw wewnętrznych, od kwietnia 1969 r. do lutego 1983 r. podsekretarz stanu, od listopada 1981 r. do lutego 1983 r. I zastępca ministra spraw wewnętrznych, w sierpniu 1983 r. zwolniony z resortu, w służbie dyplomatycznej (1983–1988). AIPN, 01552/1, Akta osobowe Bogusława Stachury.

¹²⁷ AIPN Łd, 052/70, t. 30, Notatki z odbytych telekonferencji z MSW w styczniu 1990 r., b.d., b.p.; R. Peterman, *Rozkaz – zniszczyć!...*, s. 113.

¹²⁸ R. Peterman, *Rozkaz – zniszczyć!...*, s. 113.

¹²⁹ Komisja działała od sierpnia 1989 r. do września 1991 r. Zob. *Raport Rokity. Sprawozdanie Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do Zbadania Działalności MSW*, wstęp J. Rokity, posłowie A. Dudek, Kraków 2005.

¹³⁰ J. Jachowicz, *Palenie w majestacie prawa*, „Gazeta Wyborcza”, 31 I 1990, nr 26. Zob. też: K. Kaczorowska, *Donos za torebkę. SB działała do ostatniej chwili, a potem spaliła akta. Jak w „Psach”*, <https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/donos-za-torebke-sb-dzialala-do-ostatniej-chwili-a-potem-spalila-akta-jak-w-psach,218,3747>, dostęp 13 IV 2023 r.

¹³¹ *1990 styczeń 31, [Warszawa] – Decyzja nr 1 ministra spraw wewnętrznych o zakazie niszczenia dokumentów w resorcie spraw wewnętrznych [w:] Ewidencja operacyjna i archiwum...*, s. 1279.

¹³² AIPN, 1585/3645, Wnioski Komisji ds. Zbiorów Archiwalnych MSW, 12 IV 1990 r., s. 3. P. Borysiuk, *Co jest w tych piwnicach... Podział zasobu archiwalnego i ewidencyjnego komunistycznego*

Kartoteka wydzielona szczęśliwie nie została zniszczona. „Uratowane karty stanowią dziś trzon znajdującej się w Wydziale Ewidencji BUiAD IPN kartoteki odtworzeniowej Biura »C« MSW, która została utworzona w 1994 r. na mocy decyzji szefa UOP gen. Gromosława Czempińskiego” – pisali historycy i archiwiści Katarzyna Ostrowska i Mariusz Żuławnik¹³³.

Podali także, że kartoteka odtworzeniowa przejmowana w latach 2000–2004 z UOP/ABW liczyła 865 tys. kart. Było to o około 395 tys. więcej niż liczyła w 1989 r. „kartoteka wydzielona”. Należy to tłumaczyć tym, że w latach dziewięćdziesiątych w UOP sporządzano karty odtworzeniowe (wzór DE-14/O) na podstawie pomocy ewidencyjnych i materiałów archiwalnych, które włączano do kartoteki odtworzeniowej¹³⁴.

W 1989 r. kartoteka zagadnieniowa składała się z piętnastu działów problemowych. Prócz tego w Wydziale II Biura „C” (oraz wydziałach „C” WUSW) prowadzono również skorowidz archiwalnych akt operacyjnych zawierający 29 działów¹³⁵. W 1989 r. w Biurze „C” przeprowadzono tzw. optymalizację kartotek operacyjnych. Dokonano analizy wpływu kart do poszczególnych działów kartoteki zagadnieniowej oraz stopnia jej wykorzystania. Wykazała ona, że omawiana kartoteka zawierała informacje zdezaktualizowane, ponieważ nie uzupełniano jej o dane na temat zniszczenia lub przekazania materiałów archiwalnych. Z tych względów zrezygnowano z centralnego gromadzenia kart zagadnieniowych opracowanych na podstawie materiałów archiwalnych jednostek wojewódzkich i podjęto decyzję o likwidacji kartoteki zagadnieniowej. Dyrektor Biura „C” MSW 30 sierpnia 1989 r. uchylił Wytyczne do prowadzenia kartotek zagadnieniowych (OMA-05160) z 21 lipca 1983 r. i zaniechano nadsyłania duplikatów kart zagadnieniowych¹³⁶. Część działów kartoteki zagadnieniowej (VI – całość, XIV – wybrane karty, XVI – wybrane karty) została przeniesiona z Wydziału I do Wydziału III Biura „C” MSW. Karty wykorzystano tam do aktualizacji kartoteki ogólnoinformacyjnej¹³⁷. W dniach 4–22 września 1989 r. karty z Centralnej Kartoteki Zagadnieniowej zostały wybrakowane w Biurze „C”. Powstałą w ten sposób makulaturę planowano zniszczyć w zakładach papierniczych¹³⁸. Z kolei wojewódzkie wydziały „C” WUSW uzyskały zgodę na usunięcie lub prowadzenie kartoteki zagadnieniowej w zależności od własnej decyzji. Na tej podstawie kartoteki zostały zniszczone w wydziałach „C” WUSW w Częstochowie, Kaliszu, Piotrkowie Trybunalskim, Przemyślu, Tarnobrzegu i Wałbrzychu¹³⁹.

---

resortu spraw wewnętrznych w okresie 1989–1992. Rozpoznanie zagadnienia (Część II), „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2021, nr 19, s. 805.

¹³³ K. Ostrowska, M. Żuławnik, *Niszczenie kartotek Biura „C” MSW...*, s. 246–249.

¹³⁴ *Ibidem*, s. 246–247.

¹³⁵ AIPN, 0326/584, Notatka służbowa dotycząca reorganizacji w zakresie ewidencji zagadnieniowej osób pozostających w przeszłości w zainteresowaniu Służby Bezpieczeństwa, Warszawa, 24 VIII 1989 r., k. 2.

¹³⁶ *Ibidem*, Pismo dyrektora Biura „C” MSW płk. Kazimierza Piotrowskiego do WUSW, Warszawa, 30 VIII 1988 r., k. 7.

¹³⁷ *Ibidem*, Protokół przekazania z Wydziału I Biura „C” do Wydziału III Biura „C” MSW części dokumentów z kartoteki zagadnieniowej, Warszawa, 20 IX 1989 r., k. 4.

¹³⁸ *Ibidem*, Protokół zniszczenia materiałów centralnej kartoteki zagadnieniowej SB, Warszawa, 25 IX 1989 r., k. 1.

¹³⁹ *Ibidem*, [Pisma naczelników wydziałów „C” WUSW w Częstochowie, Kaliszu, Piotrkowie Trybunalskim, Przemyślu, Tarnobrzegu, Wałbrzychu], k. 8–16.

Stan obecny zasobu kartotecznego SB

Kartoteki Biura „C”, częściowo zniszczone w 1989 r., na przełomie lipca i sierpnia 1990 r. znalazły się w zasobie Urzędu Ochrony Państwa¹⁴⁰. Od września 2001 r. rozpoczęto przekazywanie akt i kartotek SB z UOP/ABW do Instytutu Pamięci Narodowej. Ten proces trwał kilka lat¹⁴¹.

Ponaddziesięcioletni okres przechowywania kartotek przez służby specjalne III Rzeczypospolitej, a następnie przejęcie ich przez IPN miało wpływ na los tego rodzaju dokumentacji ewidencyjnej. Na ten fakt zwracali uwagę historycy ją badający. Joanna Piłat pisała: „Musimy również brać pod uwagę możliwość zniekształcania na przestrzeni lat pierwotnej struktury dokumentacji kartotecznej, co następowało wskutek wielu okoliczności zarówno o charakterze administracyjnym lub organizacyjnym, jak i politycznym, m.in. reforma administracyjna kraju, likwidacja SB (oraz jej wcześniejsze reorganizacje), dysponowanie dokumentacją przez UOP/ABW, a nawet struktura Instytutu Pamięci Narodowej oraz prowadzone tu prace porządkowe, w tym scalanie kartotek”¹⁴². Z kolei Paweł Drzymała zauważał: „Sporym problemem jest ustalenie mechanizmów funkcjonowania kartotek. Nie tylko bowiem zniszczeniu bądź uszkodzeniu uległy pojedyncze karty, a nawet kartoteki; zniekształceniu uległa także ich struktura. Wpływ na to miały przede wszystkim okoliczności i konsekwencje likwidacji SB – masowe brakowanie oraz niszczenie akt i kart, likwidacja całych pionów i jednostek organizacyjnych, wreszcie – weryfikacja, w dużej mierze negatywna, funkcjonariuszy dawnej bezpieki. Nie sposób ocenić, jak głębokie zmiany wprowadził Urząd Ochrony Państwa (UOP), który jako kolejny dysponent akt SB musiał uporządkować je w sposób dla siebie najlepszy. Nie bez znaczenia były też przemiany organizacyjne administracji państwowej, a co za tym idzie – służb ochrony państwa oraz struktury samego Instytutu Pamięci Narodowej (utworzenie Oddziału IPN w Szczecinie)”¹⁴³.

Archiwa SB po transformacji ustrojowej znalazły się w Biurze Ewidencji i Archiwum UOP¹⁴⁴. Stanowska naczelników dwóch wydziałów BEiA zostały obsadzone funkcjonariuszami dawnego Biura „C” MSW – zajęli je Andrzej Bielecki (poprzednio naczelnik Wydziału III) i Waldemar Mroziewicz (naczelnik Wydziału X). Pierwszym szefem Biura Ewidencji i Archiwum był Andrzej Bielecki, który od 1 sierpnia do 31 października 1990 r. był naczelnikiem Wydziału I Biura Ewidencji i Archiwum UOP i jednocześnie pełnił obowiązki dyrektora Biura, a 1 listopada został jego dyrektorem¹⁴⁵. Od 27 marca 1992 r. do 7 października 1996 r. dyrektorem BEiA UOP był płk Antoni Zieliński¹⁴⁶. Jego następcą na stanowisku szefa pionu archiwalnego UOP

¹⁴⁰ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (Dz.U. 1990, nr 30, poz. 180). Zob. A. Milczanowski, *Jak trafiłem do Urzędu Ochrony Państwa*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2010 (wydanie specjalne. 20-lecie UOP/ABW), s. 45.

¹⁴¹ *Sto kilometrów tezek. O Archiwum IPN z Bernadettą Groniek i Leszkiem Postołowiczem rozmawiają Krzysztof Persak i Barbara Polak*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2002, nr 4, s. 4–21.

¹⁴² J. Piłat, *Zarys struktury ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa...*, s. 103.

¹⁴³ P. Drzymała, *Zarys struktury ewidencji ogólnoinformacyjnej...*, s. 89.

¹⁴⁴ *Zarządzenie nr 39 prezesa Rady Ministrów z 4 VII 1990 r. w sprawie szczegółowego określenia zadań oraz struktury organizacyjnej Urzędu Ochrony Państwa [w:] Historyczno-prawna analiza struktury...*, s. 305–307.

¹⁴⁵ P. Borysiuk, *Co jest w tych piwnicach... Podział zasobu archiwalnego i ewidencyjnego...*, s. 819.

¹⁴⁶ *Idem, Co jest w tych archiwach... Podział zasobu archiwalnego i ewidencyjnego komunistycznego resortu spraw wewnętrznych w okresie 1989–1992. Rozpoznanie zagadnienia (Część I)*, „Aparat

został płk Waldemar Mroziewicz (1996–1997)¹⁴⁷. Od 12 listopada 1997 r. do 6 listopada 2001 r. szefem BEiA ponownie był płk Zieliński¹⁴⁸.

Archiwum UOP miało status wyodrębnionego¹⁴⁹. W nowych służbach obowiązywała zasada ciągłości i wszystkie dokumenty, którym bezpieczeństwa nadała klauzule tajności, nadal były traktowane jako niejawne¹⁵⁰. Dotyczyło to nie tylko akt, lecz także kartotek oraz innych pomocy ewidencyjnych. W tym czasie w Urzędzie rozpoczęto proces scalania kartotek. Wynikało to z kilku powodów związanych z organizacją i zadaniami nowej służby. Jednym z nich była konieczność dostosowania dokumentacji kartotecznej do struktury organizacyjnej i terytorialnej instytucji (delegatury). Ich liczba była bowiem mniejsza niż wydziałów „C” WUSW i sekcji „C” wydziałów zabezpieczenia operacyjnego WUSW, stąd w delegaturach UOP znalazło się kilka kartotek ogólnoinformacyjnych z dawnych WUSW¹⁵¹. Aby przyspieszyć proces sprawdzania w kartotekach ogólnoinformacyjnych z kilku województw (WUSW), łączono je w jedną w układzie alfabetyczno-fonetycznym¹⁵².

W momencie przekazywania akt SB przez UOP (a później Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego) do IPN w pierwszej dekadzie XXI w. powstał tajny, wyodrębniony zbiór – potocznie nazywany zbiorem zastrzeżonym. Znalazły się w nim również materiały przekazane przez Agencję Wywiadu, Straż Graniczną oraz Służbę Kontrwywiadu i Wywiadu Wojskowego (poprzednio WSI)¹⁵³, a także część kart z kartoteki ogólnoinformacyjnej. Ustawa o IPN z 18 października 2006 r. dała prezesowi IPN uprawnienia do znoszenia klauzul tajności dokumentów zgromadzonych w Archiwum IPN¹⁵⁴. Ostatecznie w 2017 r. zbiór zastrzeżony został całkowicie odtajniony i przestał istnieć¹⁵⁵.

Tabela 6 przedstawia obecny stan kartotek po wydziałach I i III Biura „C”. Najwięcej wątpliwości budzą okoliczności utworzenia kartoteki ogólnoinformacyjnej odtworzeniowej Biura „C” MSW (sygn. IPN BU 2912/1). Faktem jest, że powstała ona jeszcze

---

Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2020, nr 18, s. 595; B. Mąciór-Majka, R. Kudra, *Struktura i kadra kierownicza UOP* [w:] *Urząd Ochrony Państwa 1990–2002: 25 lat UOP ABW*, 6 kwietnia 2015, red. Z. Nawrocki et al., Warszawa 2015, s. 166.

¹⁴⁷ S. Jancek, *Wszyscy ludzie prezydenta*, „Tygodnik Wprost” 2000, nr 33, <https://www.wprost.pl/tygodnik/2777/wszyscy-ludzie-prezydenta.html>, dostęp 11 II 2025 r.

¹⁴⁸ P. Borysiuk, *Co jest w tych archiwach... Podział zasobu archiwalnego i ewidencyjnego...*, s. 595.

¹⁴⁹ Zarządzenie Szefa Urzędu Ochrony Państwa z dnia 2 października 1997 r. w sprawie organizacji wyodrębnionego archiwum Urzędu Ochrony Państwa (M.P. 1997, nr 76, poz. 723); P. Borysiuk, *Co jest w tych piwnicach... Podział zasobu archiwalnego i ewidencyjnego...*, s. 816–821.

¹⁵⁰ P. Gontarczyk, *Aleksander Kwaśniewski w dokumentach Służby Bezpieczeństwa. Fakty i mity*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1, s. 180.

¹⁵¹ Oprócz centrali w Warszawie powołano 14 delegatur w: Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Radomiu, Rzeszowie, Szczecinie, Wrocławiu. Zob. AIPN, 213/1, Zarządzenie nr 49/90 Ministra Spraw Wewnętrznych z 15 VI 1990 r. w sprawie utworzenia delegatur Urzędu Ochrony Państwa, k. 322–323; R. Leśkiewicz, *Od Służby Bezpieczeństwa...*, s. 183.

¹⁵² Przykładem jest kartoteka ogólnoinformacyjna Biura „C” MSW (sygn. IPN BU 2911/1) zawierająca karty z kartotek ogólnoinformacyjnych trzech WUSW w Ciechanowie, Ostrołęce i Siedlcach.

¹⁵³ IPN: *twierdzenie, że likwidacja zbioru zastrzeżonego godziła w interesy Polski – skrajną manipulacją*, <https://dzieje.pl/wiadomosci/ipn-twierdzenie-ze-likwidacja-zbioru-zastrzezonego-godzila-w-interesy-polski-skraina>, dostęp 12 II 2025 r.

¹⁵⁴ Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. 2006, nr 218, poz. 1592).

¹⁵⁵ M. Jezierski, K. Płaska, *Zbiór zastrzeżony – odtajnianie na raty*, „Biuletyn IPN” 2017, nr 1–2, s. 97–101; A. Krzaczkowska, *Likwidacja „zetki”*, „Biuletyn IPN” 2017, nr 1–2, s. 102–109.

w 1989 r. na bazie kartoteki wydzielonej. W UOP prawdopodobnie została połączona z kartotekami statystycznymi. Znajduje to potwierdzenie w zapisie w dostępnym online Inwentarzu Archiwalnym IPN (w haśle „Podseria. Biuro »C«”): „Zarówno kartoteki i instrumenty ewidencyjne oraz spuścizna aktowa wytworzona przez Biuro »C« MSW, jak i zbiory archiwalne, którymi Biuro administrowało, znalazły się w dyspozycji BEiA UOP oraz CA MSW/MSWiA, gdzie zarządzano nimi zgodnie z priorytetami tych instytucji; ww. okoliczność spowodowała m.in. utworzenie w CA MSW/MSWiA z części akt wchodzących uprzednio do zasobu archiwalnego Biura »C« MSW tzw. zespołów archiwalnych »MBP«, »KdsBP«, »MSW I« i »MSW II« oraz połączenie w BEiA UOP kartotek ogólnoinformacyjnej i kartotek statystycznych, oraz utworzenie tzw. kartoteki odtworzeniowej”¹⁵⁶. W powyższym fragmencie chodzi prawdopodobnie o połączenie wyłączonej części kartoteki ogólnoinformacyjnej (kartoteka wydzielona) z kartotekami statystycznymi.

W tabeli 6 zestawiono kartoteki tematyczne Biura „C” MSW. Występują one pod nazwą „Kartoteki pomocnicze Biura »C«”. Obecnie trudno ustalić ich dokładnego aktotwórcę. Część z nich na pewno powstała w wydziałach I i III Biura „C”, inne zaś w pozostałych komórkach Biura, w tym w jego Wydziale II, czyli są to kartoteki tematyczne archiwalne, stanowiące odsyłacz do materiałów archiwalnych. Ze względu na problemy związane ze wskazaniem ich miejsca powstania uwzględniono w tabeli niemal wszystkie kartoteki pomocnicze. Pominięto osiem (sygn. IPN BU 0632/34–42), ponieważ są to kartoteki pomocnicze Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych. Analiza kartotek pomocniczych Biura „C”, znajdujących się obecnie w IPN, skłania do wniosku, że kartotekami tematycznymi w rozumieniu normatywów pionu ewidencji są tylko kartoteki pod sygnaturami: 0632/11–12, 0632/76–77, pozostałe zaś to kartoteki archiwalne. Kartoteki o sygnaturze IPN BU 0632 zostały przekazane przez UOP w stanie nieuporządkowanym. Ich obecny układ, tytuły i opisy zawartości powstały w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (obecnie Archiwum IPN) na potrzeby prowadzonych przez ten pion kwerend¹⁵⁷.

Tabela 6 zawiera też obecny stan kartotek Biura „C” MSW. Nie jest to pełen zasób kartoteczny pionu ewidencji Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, ponieważ na niego składają się również kartoteki z jednostek operacyjnych SB, np. kartoteka Biura „B” (IPN BU 0485/1–6), kartoteka księży diecezjalnych i zakonnych Departamentu IV MSW (IPN BU 1437/2) – jest to jednak przedmiotem artykułu¹⁵⁸.

¹⁵⁶ *Charakterystyka archiwalna podserii*, https://inwentarz.ipn.gov.pl/node/2564720?language_content_entity=pl, dostęp 10 II 2025 r.

¹⁵⁷ Pismo zastępcy naczelnika Wydziału Informacji i Sprawdzeń IPN w Warszawie Marka Możejki z 9 X 2025 r. (znak BUI1-5354-12)/25 skierowane do naczelnik OBBH IPN w Krakowie dr hab. Cecylii Kuty – w Sekretariacie OBBH IPN w Krakowie.

¹⁵⁸ *Ibidem*.

Tabela 6. Kartoteki Biura „C” MSW w zasobie IPN

Sygnatura IPN	Nazwa kartoteki	Opis	Zakres pól obejmuje
2911/1	Kartoteka ogólnoinformacyjna Biura „C” (936 m.b.)	Kartoteka centralna w układzie fonetycznym obejmująca zasób z lat 1944–1990, w skład którego wchodziły karty wytworzone w jednostkach operacyjnych, śledczych i paszportowych MSW i jego poprzedników oraz ich wojewódzkich odpowiedników.	Zasięg terytorialny: obszar całego kraju. Dane dotyczące rejestrowanej osoby: nazwisko, imię, imię ojca, imię i nazwisko matki, data i miejsce urodzenia, narodowość, obywatelstwo, pochodzenie społeczne, przynależność partyjna, wykształcenie, znajomość języków obcych, zawód, stanowisko, adres zamieszkania, rysopis. Dane dotyczące prowadzonych spraw: nr ewidencyjny/rejestracyjny sprawy, nr archiwalny, nazwa jednostki operacyjnej, sygnatura i liczba dziennika jednostki operacyjnej, data, podstawa i cel werbunku/pozyskania, kategoria, pseudonim, cel zabezpieczenia, charakter, miejsce i dział gospodarki, gdzie występuje podejrzenie popełnienia przestępstwa. Dane dotyczące przebiegu sprawy: data i treść zapisu, data i powód zdjęcia z „ewidencji sieci agenturalnej”, numer i data przekazania materiałów do archiwum.
2912/1	Kartoteka ogólnoinformacyjna (odtworzona) Biura „C” MSW (431 m.b.)	Do Centralnej Kartoteki włączono również karty z kartotek ogólnoinformacyjnych byłych wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych w Ciechanowie, Ostrołęce i Siedlcach. Do kartoteki przesyłane były także karty odnoszące się do zainteresowań WSW (Informacji Wojskowej), Zarządu II Sztabu Generalnego, WOP. Kartoteka w układzie alfabetycznym obejmująca zasób z lat 1944–1990, w skład którego wchodziły karty wytworzone w jednostkach operacyjnych, śledczych i paszportowych MSW i jego poprzedników oraz ich wojewódzkich odpowiedników.	Zasięg terytorialny: obszar całego kraju. Dane dotyczące rejestrowanej osoby: (jak w drugiej rubryce tej kolumny)

003322/1	Kartoteka księży katolickich (22 m.b.)	Kartoteka w układzie alfabetycznym, prowadzona w latach 1963–1989 w Biurze „C” MSW.	Dane dotyczące rejestrowanej osoby (jak w drugiej rubryce tej kolumny); data uzyskania święceń kapłańskich/ślubów zakonnych, nazwa diecezji, imię zakonne, miejsce pracy i zajmowane stanowisko, nazwa zakonu i siedziba, nazwa parafii, dekanatu i diecezji; odznaczenia państwowe i kościelne.
0632/1	Kartoteki pomocnicze Biura „C”	Kartoteka pomocnicza Biura „C” Ministerstwa Spraw Wewnętrznych według działów (11,7 m.b.)	Dane dotyczące prowadzonych spraw: nazwa województwa, numer rejestracyjny (kolejny numer z dnia nika TEOK prowadzonego w Biurze „C” MSW), data rejestracji, data zapisu, treść zapisu, wyjazd za granicę, działalność duszpasterska, działalność społeczno-polityczna, wystąpienia pozytywne, negatywne.
0632/2		Syjonizm (karty osobowe i tematyczne) (2,3 m.b.)	
0632/3		Zagadnienia kleru (karty osobowe i tematyczne) (1 m.b.)	
0632/4		Wydarzenia marcowe 1968 r. (0,2 m.b.)	
0632/5		Klub Krzywego Koła (0,35 m.b.)	
0632/6		NSZZ „Solidarność” – dotycząca osób powiązanych z NSZZ „Solidarność” (brak danych)	
0632/7		Członkowie organizacji politycznych po 1945 r. – charakterystyki (układ według nazwisk) (3,6 m.b.)	
0632/8		Pracownicy Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (2 m.b.)	
0632/9		Materiały Gabinetu Ministra BP, KdsBP, MSW (układ według zagadnień) (1,9 m.b.)	
0632/10		Sprawy operacyjne, kontrolno-śledcze KW MO w Warszawie (według kryptonimów, przestępstw 1945–1954, miejscowości, jednostek) (1 m.b.)	
0632/11		Sprawy rozpracowania obiektowego MSW o sygnaturze I, II, IV (układ według kryptonimów) (4,5 m.b.)	
0632/12		Tajni współpracownicy MSW (układ według pseudonimów) (4,8 m.b.)	

Sygnatura IPN	Nazwa kartoteki	Opis	Zakres pól obejmujące
0632/13		Członkowie organizacji podziemnych oraz formacji wojskowych na Zachodzie z okresu okupacji i po 1945 r. (0,9 m.b.)	
0632/14		Podręczna kartoteka spraw, sprawy operacyjnego rozpracowania – sygnatura 22/IX (0,57 m.b.)	
0632/15		Rehabilitacje 1956–1964 (0,08 m.b.)	
0632/16		Skorowidz akt sądowych 1946–1968 (sądy cywilne i wojskowe) (0,85 m.b.)	
0632/17		Osoby przechodzące w sprawach śledczych (4,2 m.b.)	
0632/18		Osoby przechodzące w sprawie „Turysta” (0,55 m.b.)	
0632/19		Pracownicy Instytutu Fizyki PAN (0,05 m.b.)	
0632/20		Osoby narodowości żydowskiej – zmiana nazwisk (1,8 m.b.)	
0632/21		Kartoteka spraw operacyjnych poszczególnych biur i departamentów MSW (układ wg numerów rejestracyjnych) (4,2 m.b.)	
0632/22		Kandydaci do pracy w więziennictwie (2,2 m.b.)	
0632/23		Rozpracowania obiektowe, kryptonimy (układ według KW MO w Kielcach, Krakowie, Koszalinie, Łodzi) (0,9 m.b.)	
0632/24		Akcje zbrojne MBP na terenie kraju (układ według województw) (0,5 m.b.)	
0632/25		Nielegalne organizacje młodzieżowe (0,64 m.b.)	
0632/26		Podziemie po 1945 r. (układ według kryptonimów organizacyjnych) (0,2 m.b.)	
0632/27		Wizyty zagraniczne, sprawy nielegalnych organizacji według tematów, tezy i zagadnienia ekonomiczne, odpowiadzi (0,4 m.b.)	
0632/28		Kartoteka dotycząca organizacji podstawowych organizacji partyjnych PZPR w ramach resortu spraw wewnętrznych (0,2 m.b.)	
0632/29		Członkowie organizacji podziemnych po 1945 r. według pseudonimów (3,2 m.b.)	

0632/30	Zbrodniarze wojenni (1,9 m.b.)
0632/31	Nielegalne organizacje – układ według miejscowości i nazw (0,35 m.b.)
0632/32	Autorzy i tytuły prac powstałych na podstawie materiałów Biura „C” MSW (0,8 m.b.)
0632/33	Wypożyczenia materiałów z MSW (1,7 m.b.)
0632/43	Szpiegostwo – kartoteka osób podejrzanych o działalność szpiegowską na rzecz innych państw (0,8 m.b.)
0632/44	Pracownicy placówek dyplomatycznych (2,5 m.b.)
0632/45	Cudzoziemcy – kartoteka cudzoziemców pozostających w zainteresowaniu cywilnych służb specjalnych PRL (0,3 m.b.)
0632/46	Kontakty z cudzoziemcami (0,1 m.b.)
0632/47	Przestępstwa (0,25 m.b.)
0632/48	Przestępstwa graniczne (0,3 m.b.)
0632/49	Nielegalne posiadanie broni, napady, zabójstwa (1 m.b.)
0632/50	Repatriacje (karty osobowe i tematyczne) (0,3 m.b.)
0632/51	Polegli funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa i cywile (0,6 m.b.)
0632/52	Wroga propaganda (karty osobowe i tematyczne) (0,1 m.b.)
0632/53	Członkowie partii, klubów, stowarzyszeń (karty osobowe i tematyczne) (0,22 m.b.)
0632/54	Przedwojenny aparat państwowy (0,2 m.b.)
0632/55	Współpraca z okupantem (0,1 m.b.)
0632/56	Kontakty cudzoziemców (0,05 m.b.)
0632/57	Obywatele polscy zatrudnieni na placówkach dyplomatycznych (0,1 m.b.)
0632/58	Nacjonalizmy (karty osobowe i tematyczne) (0,15 m.b.)
0632/59	Zjazdy, kongresy, konferencje, wydarzenia sportowe, rocznice, obchody (karty tematyczne) (0,17 m.b.)

Sygnatura IPN	Nazwa kartoteki	Opis	Zakres pól obejmuje
0632/60		Organizacje i bandy – układ według dat utworzenia, uzbrojenia, wyposażenia, zabarwienia, dat likwidacji (5,64 m.b.)	
0632/61		Napady i zabójstwa – układ według województw (13,6 m.b.)	
0632/62		Nielegalne przekroczenie granicy, kontrybucje, dezertrzy, usiłowania napadów, ucieczki z więzienia, uprowadzenia (0,5 m.b.)	
0632/63		Zabójstwa (usiłowania zabójstw) funkcjonariuszy, żołnierzy, urzędników, członków partii – układ według dat (2,35 m.b.)	
0632/64		Zabici członkowie band z lat 1944–1957 (0,68 m.b.)	
0632/65		Napady na osoby – układ według zawodów (5,5 m.b.)	
0632/66		Podręczna kartoteka KG MO (0,16 m.b.)	
0632/67		Napady na obiekty i instytucje gospodarki narodowej (3,6 m.b.)	
0632/68		Wroga propaganda z lat 1944–1969 (0,66 m.b.)	
0632/69		Dywersonia, podpalenia, przestępstwa graniczne i kryminalne (0,44 m.b.)	
0632/70		Napady na funkcjonariuszy, miejsca zająć, napady na posterunki, kalendarium (1 m.b.)	
0632/71		Funkcjonariusze członkowie podziemia niepodległościowego (0,65 m.b.)	
0632/72		Polegli funkcjonariusze, zaatakowane posterunki – układ według województw (1,6 m.b.)	
0632/73		Napaści na komunistów (0,8 m.b.)	
0632/74		Osoby przechodzące w materiałach dotyczących podziemia niepodległościowego (0,5 m.b.)	
0632/75		Zestawienia w ramach województw (straty osobowe funkcjonariuszy, dowódcy podziemia, miejsca starć) (0,4 m.b.)	
0632/76		TW MSW – układ według miejsca pracy, narodowości, zainteresowań, kontaktów z cudzoziemcami (0,75 m.b.)	

0632/77		Informatorzy, TW, LK – układ według miejscowości (cały kraj) (0,4 m.b.)	
02362/1		Akta spraw obiektowych resortu spraw wewnętrznych (0,3 m.b.)	
3722/3	Kartoteka procedur operacyjnych wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych	Kartoteka statystyczna sporządzona na kartach EO-4, ułożona wg numerów rejestracyjnych w obrębie wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.	
01583/1	Kartoteka osób uznanych za szczególnie niebezpieczne	Kartoteka centralna utworzona w Wydziale V Biura „C” w latach 1978–1990 w ramach Połączonego Systemu Ewidencji Danych o Przeciwniku (PSED).	Zasięg terytorialny: obszar całego świata. Dane dotyczące rejestrowanej osoby: imię i nazwisko, data i miejsce urodzenia, imię ojca, imię i nazwisko panteńskie matki, narodowość, obywatelstwo. Dane dotyczące prowadzonych spraw: numer rejestracyjny/identyfikacyjny, data rejestracji, jednostka rejestrująca, podstawa rejestracji, posiadane materiały identyfikacyjne, dział zagadnieniowy.

Źródło: Cyfrowe Archiwum IPN; Pismo zastępcy naczelnika Wydziału Informacji i Sprawdzień IPN Marka Możejki z 9 X 2025 r. (znak BU11-5354-1(2)/25) skierowane do naczelnik OBHH IPN w Krakowie dr hab. Cecylii Kutty – w Sekretariacie OBHH IPN w Krakowie.

Podsumowanie

Kartoteki Biura „C” miały duże znaczenie dla sprawnego funkcjonowania systemu ewidencji osobowo-rzeczowej Służby Bezpieczeństwa. Również dzisiaj związała informacja zawarta na kartach, wobec zniszczenia dokumentacji archiwalnej, w wielu wypadkach okazuje się bezcenna.

W artykule omówiono pracę wydziałów Biura „C” odpowiedzialnych za prowadzenie kartotek alfabetycznych, zagadnieniowej, statystycznych oraz tematycznych. Porównanie normatywów dotyczących kartotek i sprawozdań Biura „C” pozwoliło na skonfrontowanie teorii z praktyką funkcjonowania zasobów kartotecznych. Dzięki temu udało się wysnuć kilka hipotez badawczych, które zostały poddane weryfikacji. Zasób kartoteczny Biura „C” MSW zgromadzony był w dwóch wydziałach tej jednostki: I i III. Przedstawienie funkcjonowania i pracy tych wydziałów „od kuchni” pozwala zrozumieć funkcje kartotek i ich przydatność dla pracy operacyjnej. W 1989 r. Służba Bezpieczeństwa zaczęła usuwać karty i niszczyć kartoteki, co było związane z akcją likwidacji zbiorów archiwalnych i trwało do wiosny 1990 r. W artykule zasygnalizowano również zagadnienie informatyzacji zbiorów kartotecznych i stworzenie Zintegrowanego Systemu Kartotek Operacyjnych, jednak wymaga ono jeszcze pogłębionych badań.

Stan zachowania dokumentacji sprawozdawczej i analitycznej Biura „C” MSW w poszczególnych dziesięcioleciach XX w. jest bardzo różny. Najwięcej informacji o pracy kartotek można uzyskać z materiałów z lat sześćdziesiątych, natomiast z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych już znacznie mniej ze względu na ich niekompletność.

Obecny stan kartotek SB, który tworzy zasób ewidencyjny Archiwum IPN, znacznie różni się od układu pierwotnego. Wpływ na to miała zarówno transformacja ustrojowa i związane z tym niszczenie kartotek, jak również przejęcie ich przez nowe służby policyjne – UOP. Niniejsze opracowanie nie wyczerpuje tematu. Obok pytań o okoliczności powstania kartotek SB (m.in. kartoteki ogólnoinformacyjnej odtworzeniowej MSW), nie mamy informacji o dziesięcioletnim okresie „pobytu” kartotek w UOP. Konieczne są badania naukowe, które pozwoliłyby określić stopień ingerencji służb w zasób ewidencyjny Służby Bezpieczeństwa.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

003322/1; 0193/7033; 0218/1839; 0242/1627; 0326/84; 0326/120, t. 2–4; 0326/153; 0326/336, t. 1, 4; 0326/359; 0326/368; 0326/576, t. 1–2; 0326/584; 0350/4; 0397/458, t. 2; 0434/35; 0533/12; 0546/129; 0550/1, t. 1; 0604/719; 0604/1832; 0604/1922, t. 1–2; 0632/1–33; 0632/43–77; 0658/25; 0718/41; 0832/4; 0887/98; 01218/112; 01225/463; 01225/497; 01225/520; 01225/944, cz. 1; 01258/12; 01552/1; 01583/1; 02042/206, t. 1–2; 213/1; 1541/3; 1585/3645; 1585/11683; 1585/12134; 1595/50; 2174/2167; 2174/6786; 2911/1; 2912/1; 3722/3.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Delegatura w Bydgoszczy

077/1090, t. 5.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie

055/34, t. 1; 0179/1459.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi

051/71, t. 5; 052/70, t. 30.

Źródła publikowane

- Ewidencja operacyjna i archiwum organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990. Zbiór normatywów*, red. i oprac. M. Komaniecka-Lyp, Kraków 2017.
- Peterman R., *Rozkaz – zniszczyć!*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2006, nr 1–2.
- Przeciw Solidarności 1980–1989. Rzeszowska opozycja w tajnych archiwach MSW*, oprac. J. Draus, Z. Nawrocki, Rzeszów 2000.
- Raport Rokity. Sprawozdanie Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do Zbadania Działalności MSW*, wstęp J. Rokita, posłowie A. Dudek, Kraków 2005.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (Dz.U. 1990, nr 30, poz. 180).
- Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. 2006, nr 218, poz. 1592).
- Zarządzenie Szefa Urzędu Ochrony Państwa z dnia 2 października 1997 r. w sprawie organizacji wyodrębnionego archiwum Urzędu Ochrony Państwa (M.P. 1997, nr 76, poz. 723).

Wspomnienia i relacje

- Milczanowski A., *Jak trafiłem do Urzędu Ochrony Państwa*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2010 (wydanie specjalne. 20-lecie UOP/ABW).

Opracowania

- Archivalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2012.
- Bednarek J., *Stan badań aktoznawczych dotyczących zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Naukowy charakter pracy archiwisty*, red. A. Żeglińska, M. Żuławnik, Warszawa 2024 (seria „Symposia Archivistica”, t. 8).
- Borysiuk P., *Co jest w tych archiwach... Podział zasobu archiwalnego i ewidencyjnego komunistycznego resortu spraw wewnętrznych w okresie 1989–1992. Rozpoznanie zagadnienia (Część I)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2020, nr 18.
- Borysiuk P., *Co jest w tych piwnicach... Podział zasobu archiwalnego i ewidencyjnego komunistycznego resortu spraw wewnętrznych w okresie 1989–1992. Rozpoznanie zagadnienia (Część II)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2021, nr 19.
- Borysiuk P., *Podział zasobu archiwalnego komunistycznego resortu spraw wewnętrznych pomiędzy demokratyczne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Urząd Ochrony Państwa i Policję w okresie 1990–1992. Komunikat z badań* [w:] „*Archiwa – zwierciadła czasu, skarbnice pamięci*”. *Pamiętnik VIII Powszechnego Zjazdu Archiwistów, Łódź, 7–9 września 2022 r.*, t. 1, red. P. Gut et al., Warszawa 2024.
- Dojka I., *Zakłamaný słownik, czyli żargon funkcjonariuszy bezpieczeństwa PRL*, Kraków 2011.
- Drzymała P., *Charakterystyka kartoteki zagadnieniowej na podstawie materiałów Wydziału „C” KW MO w Poznaniu*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2006, nr 1.
- Drzymała P., *Zarys struktury ewidencji ogólnoinformacyjnej Sekcji II Wydziału „C” KW MO/WUSW w Poznaniu* [w:] *Z archiwum Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu. Studia nad zasobem*, red. R. Kościński, R. Leśkiewicz, Warszawa – Poznań 2008 (seria „Studia i materiały”, t. 13).

- Fedorowicz W., *Charakterystyka Wydziału „C” KW MO w Białymstoku oraz próba określenia stanu zachowania akt i kartotek* [w:] *Z archiwum IPN*, t. 1, red. B. Groniek, Warszawa 2005.
- Gontarczyk P., *Aleksander Kwaśniewski w dokumentach Służby Bezpieczeństwa. Fakty i mity*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2009, nr 1.
- Hermański S., Jusupović A., Wróblewski T., *Percepcja „bezpieki” w resorcie spraw wewnętrznych* [w:] *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.
- Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944–1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.
- Jachowicz J., *Palenie w majestacie prawa*, „Gazeta Wyborcza”, 31 I 1990, nr 26.
- Jałtuszyk B., *Pomoce ewidencyjne do materiałów archiwalnych Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów* [w:] *Z archiwum IPN*, t. 1, red. B. Groniek, Warszawa 2005.
- Jeziński M., Płaska K., *Zbiór zastrzeżony – odtajnianie na raty*, „Biuletyn IPN” 2017, nr 1–2.
- Kluska B., *Pesel w PRL. Informacja czy inwigilacja?*, Łódź 2019.
- Koller S., *Normatywne zasady brakowania i niszczenia materiałów Służby Bezpieczeństwa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (1956–1990)*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 2.
- Koller S., *Ostatnia zbrodnia komunizmu – zacieranie pamięci. Stan badań nad brakowaniem i niszczeniem materiałów organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990* [w:] *Transformacja i archiwa. Od tajnych do jawnych akt komunistycznych służb bezpieczeństwa*, red. nauk. J. Bednarek, P. Perzyna, Łódź – Warszawa 2025.
- Komaniecka M., *Dzienniki korespondencyjne, rejestracyjne, archiwalne i koordynacyjne jako źródło historyczne* [w:] *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006.
- Komaniecka M., *Organizacja i funkcjonowanie kartotek ogólnoinformacyjnej i zagadnieniowej aparatu bezpieczeństwa* [w:] *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006.
- Komaniecka-Lyp M., *Ewidencja operacyjna i archiwum – uwagi wstępne* [w:] *Ewidencja operacyjna i archiwum organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990. Zbiór normatywów*, red. i oprac. M. Komaniecka-Lyp, Kraków 2017.
- Kozłowski T., *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*, Warszawa 2019.
- Kruk M., *Niszczenie materiałów archiwalnych w Wojewódzkim Urzędzie Spraw Wewnętrznych w Gdańsku w latach 1989–1990*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2011, t. 4.
- Krzaczkowska A., *Likwidacja „zetki”*, „Biuletyn IPN” 2017, nr 1–2.
- Leśkiewicz R., *Od Służby Bezpieczeństwa do Urzędu Ochrony Państwa*, „Dzieje Najnowsze” 2016, nr 1.
- Ludzie bezpieki w walce z Narodem i Kościołem. Służba Bezpieczeństwa w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1944–1978*, oprac. M. Piotrowski, Lublin 2000.
- Mąciór-Majka B., Kudra R., *Struktura i kadra kierownicza UOP* [w:] *Urząd Ochrony Państwa 1990–2002: 25 lat UOP ABW, 6 kwietnia 2015*, red. Z. Nawrocki et al., Warszawa 2015.
- Naukowy charakter pracy archiwisty*, red. A. Żeglińska, M. Żuławnik, Warszawa 2024 (seria „Symposia Archivistica”, t. 8).
- Nyzio A., *Rakowiecka w remoncie. Transformacja polityki bezpieczeństwa wewnętrznego Polski w latach 1989–1993*, Kraków 2020.
- Ostrowska K., Żuławnik M., *Niszczenie kartotek Biura „C” MSW w latach 1989–1990*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2011, t. 4.

- Pilarski S., *Niszczenie materiałów Służby Bezpieczeństwa w latach 1989–1990 (ze szczególnym uwzględnieniem dokumentacji dotyczącej NSZZ „Solidarność”) w województwie piotrkowskim. Egzemplifikacja przebiegu procederu i próby wyciągnięcia konsekwencji prawnych wobec jego organizatorów oraz wykonawców na szczeblu wojewódzkim i ministerialnym, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2018, nr 1.*
- Piłat J., *Zarys struktury ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w zasobie Oddziału IPN w Lublinie, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2016, t. 6.*
- Piłat J., *Zasady prowadzenia, funkcjonowanie oraz rola ewidencji operacyjnej SB z uwzględnieniem przydatności zachowanych materiałów ewidencyjnych w bieżącej pracy Instytutu Pamięci Narodowej [w:] W kręgu „teczek”. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Toruń 2007.*
- Piotrowski P., *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975–1990 [w:] Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza, t. 3: 1975–1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008.*
- Postołowicz L., *Kartoteka ogólnoinformacyjna Służby Bezpieczeństwa [w:] Z archiwum IPN, t. 1, red. B. Gronek, Warszawa 2005.*
- Ruzikowski T., *Zarys Zintegrowanego (Zautomatyzowanego) Systemu Kartotek Operacyjnych resortu spraw wewnętrznych, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2010, t. 3.*
- Sto kilometrów teczek. O Archiwum IPN z Bernadettą Gronek i Leszkiem Postołowiczem rozmawiają Krzysztof Persak i Barbara Polak, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2002, nr 4.*
- Transformacja ustrojowa – nowe perspektywy, red. M. Przeperski, D. Wicenty, Gdańsk – Warszawa 2022.*
- Transformacja i archiwa. Od tajnych do jawnych akt komunistycznych służb bezpieczeństwa, red. nauk. J. Bednarek, P. Perzyna, Łódź – Warszawa 2025.*
- Tylski K., *Zasady funkcjonowania ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2013, t. 6.*
- Urząd Ochrony Państwa 1990–2002: 25 lat UOP ABW, 6 kwietnia 2015, red. Z. Nawrocki et al., Warszawa 2015.*
- W kręgu „teczek”. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Toruń 2007.*
- Z archiwum IPN, t. 1, red. B. Gronek, Warszawa 2005.*
- Z archiwum Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu. Studia nad zasobem, red. R. Kościański, R. Leśkiewicz, Warszawa – Poznań 2008 (seria „Studia i materiały”, t. 13).*
- Zieliński A., *Przykłady dokumentacji wytworzonej przez pion ewidencji operacyjnej SB w latach 1972–1990 i jej wykorzystanie do badań naukowych, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2010, t. 3.*
- Zieliński A., *Utworzenie Departamentu X Komitetu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego [w:] Archiwalia komunistycznego aparatu represji – zagadnienia źródłoznawcze, red. F. Muśiał, Kraków 2012.*

Netografia

- Antoni Bossowski – Katalog funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/98516>, dostęp 22 II 2026 r.
- Charakterystyka archiwalna podserii*, https://inwentarz.ipn.gov.pl/node/2564720?language_content_entity=pl, dostęp 10 II 2025 r.

- Henryk Dankowski – Katalog funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/27203>, dostęp 4 IV 2025 r.
- IPN: twierdzenie, że likwidacja zbioru zastrzeżonego godzila w interesy Polski – skrajną manipulacją, <https://dzieje.pl/wiadomosci/ipn-twierdzenie-ze-likwidacja-zbioru-zastrzezonego-godzila-w-interesy-polski-skrajna>, dostęp 12 II 2025 r.
- Janecki S., *Wszyscy ludzie prezydenta*, „Tygodnik Wprost” 2000, nr 33, <https://www.wprost.pl/tygodnik/2777/wszyscy-ludzie-prezydenta.html>, dostęp 11 II 2025 r.
- Kaczorowska K., *Donos za torebkę. SB działała do ostatniej chwili, a potem spaliła akta. Jak w „Psach”*, <https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/donos-za-torebke-sb-dzialala-do-ostatniej-chwili-a-potem-spalila-akta-jak-w-psach,218,3747>, dostęp 13 IV 2023 r.
- Michał Taboryski – Katalog funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/45065>, dostęp 22 II 2026 r.
- Nemeniusz Janusz Czubacki – Katalog funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/28009>, dostęp 22 II 2026 r.
- Słownik pojęć. Inwentarz archiwalny IPN*, <https://inwentarz.ipn.gov.pl/slownik/w>, dostęp 1 XII 2025 r.
- Terenowy Bank Danych Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (TBD PESEL)*, oprac. Rządowe Centrum Informatyczne PESEL, Warszawa, maj 1987 r., <https://historiainformatyki.pl/dokument.php?nrar=9&nrzesp=1&sygn=IX/1/3&handle=1262>, dostęp 4 IV 2025 r.

Monika Komaniecka-Lyp (ur. 1975 r.), historyk, doktor nauk humanistycznych. Pracownica Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Krakowie. Zajmuje się badaniami nad aparatem bezpieczeństwa PRL, historią najnowszą Polski oraz historią dyplomacji. Zainteresowania badawcze: pionierzy techniczno-operacyjne Służby Bezpieczeństwa, ewidencja i archiwum SB, problematyka katyńska, historia „Solidarności” oraz placówek dyplomatycznych Francji w Polsce. Stypendystka rządu francuskiego (2003, 2015).

Autorka, współautorka lub redaktorka książek i artykułów, m.in.: *Instrukcje pracy pionów pomocniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa (1945–1989)*, Kraków 2010; *Szpiegowski arsenał bezpieki. Obserwacja, technika operacyjna, kontrola korespondencji jako środki pracy Służby Bezpieczeństwa PRL*, Katowice – Kraków 2011 (wspólnie z Robertem Ciupą); *Ewidencja operacyjna i archiwum organów bezpieczeństwa PRL w latach 1944–1990. Zbiór normatywów*, Kraków 2017; *Pod obserwacją i na podsłuchu. Rzeczowe środki pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa w województwie krakowskim w latach 1945–1990*, Kraków 2014; *Obserwacja w służbie SB. Studia i szkice*, Kraków 2022 (red.); *Współpraca Biura „B” MSW z jego odpowiednikami w służbach bezpieczeństwa bloku sowieckiego (przypadek ZSRS, NRD, CSRS i WRL). Metody pracy i „wymiana doświadczeń operacyjnych”*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2023, nr 21.

Ostatnio opublikowała: *Flota samochodowa Biura „B” MSW. Transport jako warunek pracy pionu obserwacyjnego*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2024, nr 22; „Katyńscy” ze Skomielnej-Białej, Kraków 2024 (red.); *Reorganizacja krakowskiej Służby Bezpieczeństwa w latach 1989–1990* [w:] *Rok 1989 w Małopolsce*, red. C. Kuta, R. Opulski, Kraków 2025.